

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 55 (2415)
15 ліпеня 1969 г. АЎТОРАК
Цана 4 кап.

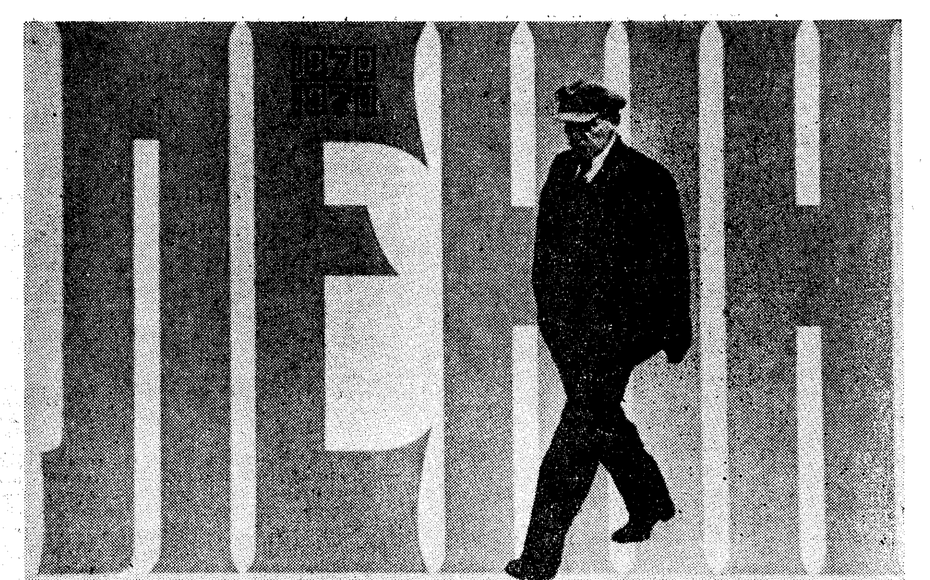
ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

САРДЭЧНАЯ ПАДЗЯКА

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР і Савет Міністраў Беларускай ССР ад імя рабочых, калгаснікаў і інтэлігенцыі Савецкай Беларусі выказваюць сардэчную падзяку братнім рэспублікам, партыйным, савецкім і грамадскім арганізацыям, калектывам працоўных, ветэранам Вялікай Айчыннай вайны, ваенным дзеячам і былым партызанам, воінам Савецкай Арміі, усім грамадзянам, якія прыслалі віншаванні з выпадку 25-годдзя вызвалення Беларускай ССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Працоўныя Савецкай Беларусі, праводзячы ў жыццё рашэнні XXIII з'езда КПСС, даб'юцца новых поспехаў у развіцці сацыялістычнай эканомікі, навукі і культуры, дастойна сустрэнуць 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна.

ЦК КП БЕЛАРУСІ — ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР — САВЕТ МІНІСТРАЎ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Плакат мастака П. Арлова, які атрымаў трэцюю прэмію на рэспубліканскім конкурсе на лепшы плакат, прысвечаны У. І. Леніну і Камуністычнай партыі.

ФІЛЬМЫ ВЯЛІКАГА ЭКРАНА

VI Маскоўскі міжнародны фестываль, калі можна так сказаць, дасягнуў сваёй кульмінацыі. Увага прагрэсіўных дзеячоў мастацтваў свету прыкавана да сталіцы нашай Радзімы. З вялікай сімпатыяй і любоўю гавораць удзельнікі фестывалю аб Маскве. «Я захапляюся горадам, пра які чытала, які бачыла на экране», — гаворыць англійская артыстка Рыта Ташынгем. Словы захаплення гучаць на дзесятках моў.

Да глыбокай ночы ў лепшых кіназалах сталіцы ідуць конкурсныя прагляды фільмаў. Ужо прайшлі савецкія фільмы «Дажывём да панядзелка», «Зімовая раніца», японскі—«Кот у ботах», румынскі «Жанчына на адзін сезон», пакістанскі «Рака цячэ», ААР «Крыху страху», югаслаўскі «Калі чуеш званы», сумеснай чэшскай і савецкай вытворчасці «Калонія Ланфіер» і шмат іншых.

Жыццё з усімі яго складанасцямі, праблемамі, нягодамі і радасцямі адлюстравана ў дакументальных кінастужках. Кінадакументалісты свету вядуць рэпартаж пра тое, што адбываецца на нашай планеце і за яе межамі — у космасе. Аб гэтым, дарэчы, расказваецца ў амерыканскім фільме «Касмічны балет: гісторыя «Апалона»-9».

У памяць аб загінуўшых рускіх воінах жыхары югаслаўскага горада Пажарэвац высаджваюць бярозы. 451 загінуўшы, 451 дрэва. Фільм югаслаўскіх сяброў называецца «Бярозы».

Фільмы пра адпачынак, дружбу, спорт, барацьбу... Савецкія, в'етнамскія, дацкія, нямецкія.

Але Маскоўскі фестываль — гэта не толькі паказ фільмаў. Кожны дзень у залах гасцініцы «Расія», дзе размясціўся штаб фестывалю, адбываюцца прэс-канферэнцыі. На пытанні карэспандэнтаў газет і агенцтваў свету адказваюць майстры кіно Японіі, Югаславіі, ААР, Пакістана, Нігера. Дакументалісты Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, В'етнама, Англіі выступілі па тэлебачанні. Спецыяльны поезд павёз гасцей у Ленінград, дзе яны пазнаёмяцца з гістарычнымі мясцінамі, звязанымі з жыццём і дзейнасцю У. І. Леніна, з горадам і яго выдатнасцямі.

Фестываль працягваецца.

Круцяцца кінастужкі. Кадр за кадрам расказваюць кінематаграфісты аб тым, што ім дорага і хвалюе іх. І людзі ў перапоўненых залах смяюцца, абураюцца, плачуць.

Нястомна працуюць журы. Ім прадстаіць выбраць фільмы лепшыя з лепшых. Відаць, цікава будзе ўспомніць, што на пяці папярэдніх маскоўскіх фестывалях галоўныя прызы атрымалі: «Лёс чалавека» (СССР), «Чыстае неба» (СССР), «Голы востраў» (Японія), «8 ½» (Італія), «Вайна і мір» (СССР), «Дваццаць гадзін» (Венгрыя), «Журналіст» (СССР), «Бацька» (Венгрыя).

І ВЫ, І МЫ— ВЫХАВАЦЕЛІ...

З СУСТРЭЧЫ АКТЫВУ ОРГАНАЎ УНУТРАНЫХ СПРАЎ МІНСКАГА ГАРНІЗОНА І ТВОРЧЫХ РАБОТНІКАЎ СТАЛІЦЫ

ФІНАЛАМ гэтай сустрэчы была экскурсія ў музей крыміналістыкі.

Тут, у музеі, адкрыўся трывожны і нейкі нават ненатуральны свет, дзе перапляталіся, сутыкаліся розны лёс і характары людзей.

Так, у нас няма арганізаванай злачыннасці, але ж ёсць яшчэ нямала рознай погані, і на самай перадавой лініі барацьбы з ёй людзі з чырвонымі аколышамі на фуражках. Вось экскурсавод-падпалкоўнік расказвае пра страшнае забойства, пасля якога не засталося для следчага ніводнай нітачкі—тут здавалася б, апусціў бы рукі сам Шэрлак Холмс. Але следчыя работнікі разблытваюць клубок і знаходзяць злачынцу. Падпалкоўнік расказвае пра гэта спакойна, нават з усмешкай. Ну, што ж, для яго гэта будні. Мужнасць і бясстрашнасць таварышаў — таксама будні. Так, мабыць, расказваў заезджаму карэспандэнту ў часе вайны камандзір пра ўдзел сваіх салдат у цяжкім баі...

Многія экспанаты музея былі, калі можна так сказаць, своеасаблівай рэчавай ілюстрацыяй да даклада міністра ўнутраных спраў БССР Аляксея Аляксеевіча Клімаўскога, з якім ён выступіў на сустрэчы і ў якім расказаў пра слаўны шлях беларускай міліцыі, шлях, на пачатку якога стаяў Міхаіл Васільевіч Фрунзе.

Мужнасць, гераізм, беззапаветная адданасць справе Леніна былі ўласцівы савецкай міліцыі з самага пачатку. У першыя гады станаўлення Савецкай улады на плечы міліцыі лёг асноўны цяжар барацьбы з бандытызмам, спекуляцыяй, хуліганствам.

Міністр расказаў пра такі эпізод. У лістападзе 1920 года банда раптоўна напала на ўпраўленне Краснапольскай міліцыі. Бандыты падпалілі будынак. Пачалася перастрэлка, у якой загінулі амаль усе работнікі міліцыі, толькі цяжка паранены міліцыянер Савекін вёў агонь. Бандыты прапанавалі яму здацца. Але Савекін адмовіўся і застаўся ў палаючым будынку.

Я слухаў і думаў — які выдатны сюжэт для карціны, песні, кнігі. Ды ці толькі гэты! Сярод абаронцаў Магілёва ў пачатку Айчыннай вайны змагаўся міліцэйскі батальён, які складаўся з 250 байцоў і камандзіраў. Шэсць дзён і начэй без сну і адпачынку, без харчоў, пад няспынным кулямётным і мінамётным агнём стаялі яны насмерць. З усяго батальёна толькі 19 чалавек засталіся жывыя.

І зараз, у мірны час, у газетах нярэдка з'яўляюцца маленькія нататкі аб узнагароджанні міліцыянераў ордэнам ці медалем за мужнасць і гераізм. Узнагароды, да якіх вельмі часта ў дужках дадаецца слова—пасмяротна.

— На літаратурнай карце нашай рэспублікі, — сказаў у выступленні на сустрэчы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Іван Шамякін, — шмат белых плям. Адна з іх—тэма нашай міліцыі, тэма барацьбы са злачыннасцю, тэма барацьбы за чалавека, які збочыў з правільнага шляху.

Прамоўца заўважае, што гэтая тэма вельмі выйгрышная. На чым яшчэ можна пабудаваць такі складаны, захапляючы сюжэт? У век вялізнага патоку інфармацыі, век тэлевізара і кіно, трэба змагацца за чытача. Гэта, між іншым, добра разумеюць на Захадзе, дзе ў жанры дэтэктыву працуюць вельмі многія літаратары і, сярод іх, даволі сур'ёзныя. Зразумела, мы прынцыпова не падзяляем іх канцэпцый, у аснове сваёй антыгуманістычных, нам патрэбны свой, савецкі дэтэктыў.

Я слухаю прамоўцу і перабіраю ў памяці кнігі, кінафільмы, песні, прысвечаныя людзям і справам нябачнага фронту. За рэдкім выключэннем—шэрасць. Каму не надакучылі палкоўнікі і камісары міліцыі са стомленымі высакароднымі тварамі і злачынцы з дэгенератыўнымі падбародкамі і скошанымі лбамі, што вандруюць з кнігі ў кнігу, з фільма ў фільм. Аўтары іх не даюць сабе клопату пранікнуць ва ўнутраны свет чалавека, у глыбіню яго характару, псіхалогіі. Маўляў, з'ядуць і так. І што ж вы думаеце—на кніжкі гэтыя ў бібліятэках запісваюцца на чаргу, а карціны займаюць першыя месцы па касавых зборах. І ўсё за кошт тэмы. Ёсць, вядома, і выключэнні, скажам, «Жорсткасць» і «Выпрабавальны тэрмін» Паўла Ніліна—кнігі, якія застаюцца з чытачом на ўсё жыццё.

Дарэчы, пра кнігі П. Ніліна, С. Міхалкова, Л. Шэйніна, Ю. Германа і некаторых іншых аўтараў з вялікай пахвалой гаварыў у сваім дакладзе Аляксей Аляксеевіч Клімаўской. Міністр напомніў, што сёлета МУС СССР разам з Саюзам пісьменнікаў СССР праводзіць усесаюзны конкурс на лепшы літаратурна-мастацкі твор аб работніках органаў унутраных спраў.

Гэта вельмі добра. І трэба думаць, беларускія пісьменнікі прымуць удзел у гэтым конкурсе. Але ці толькі пісьменнікі павінны ствараць кнігі пра гераічныя будні савецкай міліцыі? А чаму б не паспрабаваць пяро самім работнікам МУС, яе ветэранам? Кніга, героі якой—сябры, таварышы аўтара па прафесіі, заўсёды вабіць шчырасцю, дакладнасцю назіранняў, выверанасцю фактаў, дакументаў. Праўда, гэтага яшчэ мала для мастацкага твора. Але такой бядзе, бывае, можна і дапамагчы.

— Прыходзьце да нас, у часопісы. Мы вам ахвотна дапаможам,— сказалі ў сваіх выступленнях рэдактар «Полымя» Павел Кавалёў і рэдактар «Немана» Андрэй Макаёнак.

На сустрэчы зайшла вялікая размова пра выхаванне. Дзейнасць органаў унутраных спраў мае вялікае выхаваўчае значэнне, яны ставяць перад сабой высакародную мэту — духоўнае ўдасканаленне чалавека, вяртанне ў шэрагі карысных членаў грамадства тых, хто збочыў з правільнага шляху.

Гэтая ж мэта, хай сабе і не так просталінейна, звязана з прызначэннем, самой сутнасцю мастацкай творчасці, асабліва, мастацкай літаратуры. Менавіта ў гэтым у многім зліваюцца, сыходзяцца шляхі савецкіх пісьменнікаў і вартаўнікоў парадку.

— Мы мала яшчэ дбаем пра выхаванне эстэтычнага густу нашай моладзі, — сказаў народны артыст СССР Рыгор Раманавіч Шырма. — Многія маладыя людзі захапляюцца самай нізкапробнай музыкай. Гэта ад іх можна пачуць, што Бетховен, Чайкоўскі, Мусаргскі састарэлі. Вось які-небудзь заходні шлягер—гэта здорава, гэта сучасна. І ідзе такі піжон па вуліцы, па парку з транзістарам, з якога за кіламетр чуваць віск, які гэтыя людзі лічаць музыкай. Паспрабуйце зрабіць яму заўвагу—ён вам такое скажа... І не дзіва—там, дзе няма эстэтыкі, няма і этыкі.

Моладзь, выхаванне моладзі... Начальнік упраўлення папраўча-працоўных устаноў МУС БССР І. Куртаў расказаў, якую вялікую выхаваўчую работу праводзіць персанал калоній, якой волі, энергіі, самаахвярнасці патрабуе гэтая работа. І як радасна, калі яна дае плён. Прамоўца зачытаў школьнае сачыненне аднаго каланіста. Вялікай сілы дакумент, з якога відаць, як у чалавека абуджаецца сумленне, як ён паступова пераасэнсоўвае ўсё сваё ранейшае жыццё.

— І ўсё ж мяне, старога работніка, бывае здзіўляе некаторая частка моладзі, якая трапляе да нас,—гаворыць І. Куртаў. — Паверце, я шмат чаго бачыў на сваім вяку, а тут паглядзіш хлопцу ў вочы і здрыганешся — такая там пустата, нахабнасць... Адкуль такое?

Слухаю прамоўцу і ўспамінаю крымінальную справу, якой мне давялося займацца па сваіх журналісцкіх абавязках. Я пісаў пра хлопцаў, што у канцы мінулага года забілі шафёра таксі. Помню гутарку з імі ў следчым ізалятары. Спакойныя твары. Скаргі на тое, што ў камеры ноччу не выключаюць электрычнае святло і гэта, бачыце, перашкаджае ім спаць.

Я тады шмат гаварыў і з бацькамі забойцаў, і з настаўнікамі, якія іх вучылі, і з работнікамі міліцыі. І ўпэўніўся, што выхаваннем хлопцаў, па сутнасці, ніхто як след не займаўся.

— Хоць мы і шмат пішам пра выхаванне моладзі, — сказаў рэдактар часопіса «Маладосць» Алесь Асіпенка, — але, відаць, не заўсёды трапляем у цэль.

Ён падкрэслівае, што ў многіх творах пра моладзь пішуць паверхоўна, не паглыбляючыся ва ўнутраны свет маладога чалавека. Няма ў нас добрых твораў пра маладую сям'ю. А колькі тут розных нявырашаных праблем!

— Нам трэба вучыць моладзь на прыкладзе старэйшага пакалення, якое змагалася за Савецкую ўладу, — падкрэсліў кінарэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Іосіф Вейняровіч. — Я зараз працую над карцінай пра Героя Савецкага Саюза і Героя Сацыялістычнай Працы, праслаўленага старшыню калгаса «Рассвет» Кірылу Пракопавіча Арлоўскага. Вось чыё жыццё, аддадзенае да канца вялікай справе Леніна, вартае пераймання. У нас нямала такіх фільмаў, бяда толькі, што іх часам дрэнна выкарыстоўваюць.

Шмат, вельмі шмат слушных думак было выказана на сустрэчы. Прынамсі, было прызнана мэтазгодным уключыць у савет пры Саюзе пісьменнікаў БССР па сувязях з органамі МУС (ён, дарэчы, пачаў працаваць энергічна) прадстаўнікоў іншых творчых саюзаў.

Больш за чатыры гадзіны ішла гэтая жывая гутарка, у час якой, гаворачы дыпламатычнай мовай, была выказана поўная аднадушнасць па ўсіх закранутых пытаннях. Гэта ж зусім натуральна. Як сказаў у сваім выступленні адзін з гаспадароў міліцэйскага клуба, дзе адбывалася сустрэча, — «і вы, і мы—выхавацелі».

Лепш не скажаш.

М. ЗАМСКІ.

АЎДЫТОРЫІ ДЛЯ ЎСІХ

ЗАКОНЧЫЎСЯ НАВУЧАЛЬНЫ ГОД У НАРОДНЫХ УНІВЕРСІТЭТАХ КУЛЬТУРЫ

СЁЛЕТА навучальны год у народных універсітэтах культуры быў асаблівы. Наша рэспубліка святкавала сваё пяцідзесяцігоддзе. Гэтая падзея, а таксама Усесаюзны грамадскі агляд народных універсітэтаў, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, добра паспрыялі рабоце «аўдыторый для ўсіх».

Некаторыя універсітэты культуры цалкам спланавалі сваю праграму на вывучэнні беларускай літаратуры, музыкі, жывапісу. Праграма Уздзенскага універсітэта, напрыклад, была прысвечана творчасці землякоў Паўлюка Труса, Кандрата Крапівы, Пятра Глебкі, Ільі Гурскага. Арганізатары Стаўбцоўскага, Гродзенскага і іншых універсітэтаў увялі ў праграму вывучэнне ленінскіх прынцыпаў партыйнасці і народнасці мастацтва.

Узраслі і запатрабаванні слухачоў. Праграмы не толькі павялічыліся, але і якасна палепшыліся, нарадзіліся новыя, больш актыўныя формы і метады заняткаў. На жаль, такія змены адбыліся не ўсюды.

Вось перада мной абанемент Брэсцкага гарадскога універсітэта культуры. Шаснаццаць заняткаў, разлічаных на 8 месяцаў, павінны былі, на думку арганізатараў, даць слухачам пэўную сістэму ведаў. Але аб якой сістэме можна гаварыць, калі музычны цыкл быў прадстаўлены ў праграме толькі лекцыямі «Творчасць С. Пракоф'ева», «Ваенныя песні за 50 гадоў», «М. І. Глінка», «Д. Шастаковіч — выдатны савецкі кампазітар». І якая там можа быць глыбіня і сур'ёзнасць вывучэння прадмета на агульных лекцыях-аглядах тыпу: «Беларускі жывапіс за 50 гадоў», «Беларуская літаратура за 50 гадоў», «Тэатральнае жыццё Беларусі за 50 гадоў». Хіба можна за дзве гадзіны даць слухачам уяўленне аб тым, што зроблена ў беларускім жывапісе, тэатры, літаратуры за паўвека?

Такіх прыкладаў можна прывесці нямала. Але я спынілася на Брэсцкім універсітэце невыпадкова. Калісьці ў яго рабоце было шмат цікавага, павучальнага: змястоўныя праграмы, актыўныя формы заняткаў. Умелі тут падбіраць кваліфікаваных лектараў. І вось раптам застой, разгубленасць...

Цяжкасці ў складанні вучэбных праграм вялікія. Але мы будзем бліжэй да слухачоў, калі адмовімся ад пагоні за «энцыклапедычнасцю», адмовімся ад беглых аглядаў. Лепш гаварыць не аб усім патроху, а аб нямногім, але глыбока і сур'ёзна. Аднак пагоня за «неабдымным» працягваецца.

Абвінавачваць у гэтым толькі арганізатараў народных універсітэтаў было б няправільна, хаця менавіта на іх ляжыць вялікая доля адказнасці за складанне вучэбных планаў. Адказнасць, на мой погляд, павінны несці і філармоніі, і тэатры, і творчыя саюзы з іх аддзяленнямі. Але яны часцей займаюць позу пабочнага назіральніка.

Беларуская дзяржаўная філармонія хоць і ўмешваецца ў дзейнасць народных універсітэтаў, але тэматыка яе лекцый-канцэртаў вось ужо каторы год амаль не абнаўляецца.

Адгукаюцца на просьбы арганізатараў народных універсітэтаў і творчыя саюзы. Але іх дадапамога не пастаянная.

Парад, дапамогі пры распрацоўцы вучэбных праграм—вось чаго чакаюць арганізатары універсітэтаў культуры ад работнікаў творчых арганізацый. Мне могуць запярэчыць: прычым тут творчыя арганізацыі, яны ж не нясуць непасрэднай адказнасці за складанне планаў і праграм, на тое ёсць, урэшце рэшт, саветы народных універсітэтаў. Фармальна гэта так. Але хіба фармальны пункт гледжання самы правільны?

Дапамога народным універсітэтам асабліва патрэбна ў арганізацыі вывучэння савецкай і беларускай музыкі. Гэта найбольш складаны раздзел музычнай прапаганды. Не сакрэт, што для многіх слухачоў творчасць савецкіх кампазітараў — «язда ў незнаёмае».

Узнікае пытанне, як ілюстраваць заняткі? Гаворачы аб Свірыдаве нельга «прапусціць» яго араторыі на словы У. Маякоўскага і С. Ясеніна. А хіба можна гаварыць пра Д. Кабалеўскага і прамаўчаць аб яго «Рэквіеме»? Пласцінкі з запісамі гэтых твораў дастаць практычна немагчыма, прынамсі, у Мінску. Магнітафонныя запісы зрабіць таксама складана, таму што па радыё творы гэтыя выконваюцца рэдка ды і то ўрыўкамі.

Гады два-тры назад секцыя літаратуры і мастацтва Рэспубліканскага савета народных універсітэтаў разам з Міністэрствам культуры БССР рыхтавала і рассылала ў абласныя дамы народнай творчасці магнітафонныя запісы музычных твораў. Думаецца, трэба аднавіць гэтую практыку.

Урэшце, дапусцім, што лектар «узброены», як мае быць. І ўсё-такі, каб развіваць у слухачоў навыкі самастойнай ацэнкі твораў мастацтва, гэтага мала. Патрэбны актыўныя формы і метады заняткаў: семінары, абмеркаванні, дыскусіі.

Сёе-тое ўжо робіцца ў гэтым кірунку. Так універсітэт мінскага Палаца прафсаюзаў наладжвае абмеркаванні канцэртаў, спектакляў, выставак. Дыскусіі вядуць вопытныя, кваліфікаваныя лектары-музыказнаўцы Л. Аўэрбах, І. Зубрыч, І. Нісневіч і інш. Пабольш бы такіх дыскусій!

Аднак якой бы цікавай і змястоўнай ні была праграма, якія б кваліфікаваныя лектары ні выступалі, аддача будзе невялікай, калі мы не вырашым «праблему слухача». У народныя універсітэты прыходзяць людзі з рознай падрыхтоўкай, але гэта рэдка ўлічваецца. «Папулярную» лекцыю чытаюць і чалавеку, які мае далёкае ўяўленне аб мастацтве, і аматару са стажам. Для першага яна яшчэ цяжкая, для другога — ужо нецікавая. У выніку і той і другі перастаюць хадзіць на заняткі.

Мне ж здаецца, што «праблема слухача» не такая ўжо невырашальная. Некалькі гадоў у Гомелі працуюць тры народныя універсітэты культуры (я не ўлічваў універсітэтаў кінамастацтва). На факультэтах музыкі, тэатра, выяўленчага мастацтва трохгадовага народнага універсітэта мастацкага выхавання займаецца каля 600 чалавек. У асноўным, гэта людзі з закончанай вышэйшай адукацыяй — настаўнікі, урачы, інжынеры, служачыя. Цікавыя і змястоўныя праграмы, добрае выкладанне спрыяюць таму, што многія слухачы пасля універсітэта самі становяцца прапагандыстамі мастацтва.

А ў універсітэце пры музычным вучылішчы імя Н. Сакалоўскага сабралася ў асноўным маладзёжная аўдыторыя — студэнты, навучэнцы тэхнікумаў. Цікавы і сам прынцып выкладання ў народным універсітэце — захапляюча расказаць аб творчасці кампазітара і пазнаёміць з яго музыкай. У праграме шмат лекцый-канцэртаў, сольных канцэртаў, якія спецыяльна рыхтуюць педагогі і навучэнцы вучылішча да кожнай тэмы.

Прадумана арганізаваны заняткі ў народным універсітэце музыкі пры музычна-педагагічным вучылішчы. Слухачы універсітэта — навучэнцы сельскагаспадарчага тэхнікума, і гэта вызначыла прынцып складання вучэбнай праграмы. Яна даволі сціплая. Тут чытаюць кароткія папулярныя лекцыі, праводзяць гутаркі, выконваюць музычныя творы, слухаюць новыя запісы.

Такія тры народныя універсітэты, тры творчыя калектывы, якія рашаюць адну задачу — эстэтычнае выхаванне працоўных. І кожны вырашае яе па-свойму.

Практыка падрыхтоўкі вучэбных планаў і праграм, актывізацыя форм і метадаў заняткаў, паляпшэнне выкладання — вось праблемы, якія мы закранулі ў гэтым артыкуле. Памеры яго не дазволілі ўзняць шэраг іншых пытанняў: кіраўніцтва народнымі універсітэтамі, умацаванне іх матэрыяльна-тэхнічнай базы, падрыхтоўка выкладчыкаў і г. д. Вырашаць усе гэтыя пытанні трэба комплексна, сур'ёзна і ўдумліва.

Л. ГРЫЦКЕВІЧ,
рэферэнт Таварыства «Веды».

«ПЕРАД НАМІ Ў СОНЦЫ, У ЗОРАХ БУДУЧЫНЯ НАША...»

Вакальны ансамбль «Кацяняты» салігорскай сярэдняй школы № 3. Кіраўнік А. Сідарэнка.

Беларускі народны танец «Лянок» выконвае танцавальны калектыў Гродзенскага Дома піянераў і школьнікаў.

Ліля Кончыц, вучаніца Уваравіцкай сярэдняй школы Буда-Кашалёўскага раёна.

Гэтыя купалаўскія словы, натхнёна прадэкламаваныя самадзейнымі артыстамі ансамбля песні і танца «Прыбужжа» (Брэсцкая школа № 15), сталі нібы лейтматывам усяго заключнага канцэрта рэспубліканскага агляду самадзейнасці школьнікаў...

Калі на сцэне выступае дзятва — гэта ўжо само па сабе хвалюе. На гэты ж раз у канцэрце прыняло ўдзел каля дзвюх тысяч выканаўцаў — юных спевакоў, танцораў, дэкламатараў, музыкаў, артыстаў цырка, што прынеслі ў сталіцу «піянерскі салют і вучнёўскі прывет». А стартавала ж ў пачатку агляду, прысвечанага стагоддзю з дня нараджэння У. І. Леніна, каля сямісот тысяч школьнікаў — амаль кожны другі.

Леніну, што «вядзе праз гады на прасторы жыцця», партыі і старэйшаму брату — Камсамолу, шчасліваму дзяцінству было прысвечана ў гэтым канцэрце шмат нумароў.

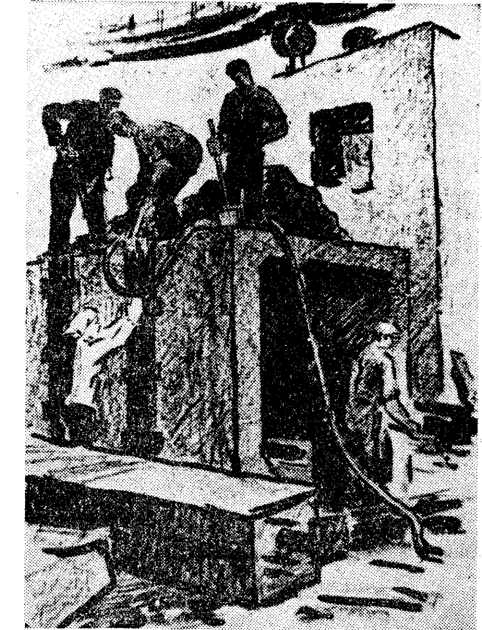
Ансамблі песні і танца, танцавальныя і харавыя калектывы, вакальныя і інструментальныя ансамблі... Іх больш за ўсё выступала ў гэтым вялікім канцэрце. «Равеснік», «Зорачка», «Прыбужжа», «Мара», «Кацяняты»... Выступалі і такія, што яшчэ не мелі імя, але ўжо здабылі добрую вядомасць.

І ўсё ж... І ўсё ж паслухаем, што скажа народны артыст СССР Генадзь Іванавіч Цітовіч. З ім сустракаўся наш карэспандэнт і меў кароткую гутарку.

— Канцэрт увогуле паказаў, што ўсе калектывы зрабілі вялікі крок наперад у развіцці харавой і танцавальнай культуры. Праўда, салістаў і чытальнікаў было мала. Іх, мабыць, не выяўлялі, з імі не працавалі. У асноўным была прадстаўлена мастацкая самадзейнасць дамоў піянераў і школьнікаў і гарадскіх дамоў культуры. З глыбінкі, з сельскай мясцовасці прыехала мала. На гэта варта звярнуць самую сур'ёзную ўвагу, бо на сяле таксама шмат таленавітых дзяцей, здольнасці якіх трэба выяўляць і развіваць.

І з гэтым нельга не пагадзіцца.

А ЛУКОМЛЬСКАЯ ГРЭС РАСЦЕ!..

Двойчы ўжо быў я з сябрамі, калегамі-мастакамі на будоўлі Лукомльскай ГРЭС. І вось сёлета «муза далёкіх вандраванняў» пацягнула мяне зноў зноў.

Не, немагчыма не ўлюбіцца ў гэтую будоўлю, у яе цудоўных людзей, у маляўнічую прыроду — выразнай пластычнай сучаснай індустрыі! Для мастака гэтая будоўля—скарб!..

Калі да ГРЭС заставалася кіламетраў дваццаць, я моцна хваляваўся, параўноўваючы колішнія ўражанні з новымі. Усё быццам і знаёмае ўжо, але паўставала на гэты раз у новым святле. Куды падзеліся на дарозе колішнія пыльныя аб'езды—прамы асфальт!.. Не відаць ужо і «апошняй хаты вёскі Тырнаўшчына», якую некалі паспеў замаляваць мой калега В. Ткачук...

Мы ехалі сёлета на будоўлю разам з М. Даўглам, С. Андруховічам, В. Ткачуком. Кожны з нас па-свойму ўспрымаў рамантыку будоўлі і адмысловасць мясцовых краявідаў, кожны шукаў свае матывы. Але ў адным мы пагаджаліся: будоўля такая, што не пісаць яе, не замалёўваць—немагчыма.

Мяне цікавіла ўсё—і гмах галоўнага корпуса, і дзівосныя канструкцыі водахімачысткі з бліскучымі чанамі, і земснарад, і людзі, людзі!..

Цяпер, калі матэрыял замалёвак апрацоўваецца ў майстэрні, калі ўражанні ад паездкі афармляюцца, ператвараючыся ў вобразы будучых графічных лістоў, мне хочацца паехаць на Лукомльскую ГРЭС яшчэ раз. Гэта ж жывое ўвасабленне ленінскіх задум і мар! Мне здаецца, што, рыхтуючыся да выставак, прысвечаных 100-годдзю з дня нараджэння Ільіча, я знайшоў вартую гэтай хвалюючай даты тэму.

Ул. САКАЛОЎ.

Новалукомль—Мінск.

БУДЗЬЦЕ МАСТАКАМІ!..

Надаецца званне мастака... — гэтыя словы прагучалі сёлета ў актавай зале Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута трыццаць пяць разоў.

Трыццаць пяць выхаванцаў выпусцілі ў самастойнае творчае жыццё інстытуцкія кафедры — інтэр'ера і абсталявання, мастацкага канструявання мэблі, мастацкай керамікі і шкла, мастацкага мадэліравання тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці, мастацкага афармлення тканін.

Старшыня экзаменацыйнай камісіі, загадчык кафедры керамікі і шкла Ленінградскага вышэйшага мастацкага вучылішча імя В. Мухінай Уладзімір Фёдаравіч Маркаў сказаў маладым спецыялістам:

— Мала назвацца мастаком — трэба стаць ім! Будзьце мастакамі! А дзеля гэтага трэба любіць прыроду, людзей, жыццё і ўсё гэта вобразна пераасэнсоўваць. Мастак не толькі адлюстроўвае — ён павінен быць арганізатарам жыцця, перадавымі сваімі ідэямі несці ў жыццё ўсё самае лепшае, разумнае, добрае. Мастак павінен памагчы людзям развіваць густ!..

У гісторыі матэрыяльнай культуры мы не ведаем ніводнай утылітарнай рэчы, якую б не маглі назваць творам прыкладнога мастацтва. Таму ў мастака-прыкладніка — стваральніка гэтых рэчаў свая асаблівая місія: рабіць рэчы не толькі зручнымі, але і прыгожымі.

У час сёлетняй абароны дыпломных работ выпускнікамі мастацкага факультэта стала асабліва відавочна, што за апошнія два гады прыкметна павысіўся эстэтычны ўзровень творчасці выхаванцаў інстытута. Дыпломнікі звязваюць свае работы з канкрэтнымі інтэр'ерамі, канкрэтнымі прадпрыемствамі і г. д. Нярэдка дыпломныя праекты ажыццяўляюцца ў натуры. Многія работы радуюць высокім густам, даследчыцкім падыходам да вырашэння творчай задачы, прадуманасцю дэталей.

Так, вельмі цікавы праект рэканструкцыі замкавага комплексу XV—XVI стагоддзяў Генадзя Сакалова і Івана Савіна. Даследаваўшы літаратурныя крыніцы, малавядомыя архіўныя матэрыялы, зрабіўшы шматлікія замеры, дыпламанты прапанавалі шляхі рэканструкцыі замка ў стылі сплаву рэнесансу з готыкай. Інтэр'еры другога паверха — галоўнага вестыбюля XVI стагоддзя і залы прыёмаў характэрныя агульнай стылявой стрыманасцю, уласцівай беларускаму дойлідству XVI стагоддзя. Інтэр'еры падвальных памяшканняў падпарадкаваны ўсяму ладу замка.

Своеасабліва раскрыў тэму «Дома паляўнічага і рыбалова» Валянцін Палякоў. У яго праекце шмат добрай мастакоўскай выдумкі. Цікава спраектаваны куток адпачынку з камінам, дзе паляўнічыя могуць пагрэцца, пагутарыць. Тут жа, на падворку, яны могуць раскласці вогнішча. Такі домік на беразе Мінскага мора можа быць цудоўным месцам адпачынку.

Цікавую задумку паказаў дыпломнік Мікалай Масляеў. Ён прапануе стварыць рэстаран за горадам як своеасаблівы музей парод дрэва. Аўтар праекта максімальна скарыстоўвае тэкстуру драўніны ў афармленні інтэр'ераў. Карыстаючыся кантрастамі моранага дуба, ліпы, сасны, вяза, грушы і іншых дрэў, разьбой, разнастайнай апрацоўкай, таніроўкай, М. Масляеў дасягае адмысловага вырашэння мастацкага вобраза галоўнай залы рэстарана. Тут прастору арганізуюць сцяна, выкладзеная драўлянымі пластамі (на паасобных з іх—рэльефы) і камін.

Сталасць творчага мыслення выявіў дыпломнік Пятро Арцёмаў. Яго вясельны сервіз з крышталю прызначаны для Палаца шлюбаў. Суразмернасць падоўжаных вертыкаляў і гарызантальных плоскасцей, прыгажосць дэкору, арнаментальныя тэксты з беларускіх вясельных песень (гравіроўка) на кубках жаніха і нявесты — усё пакідае добрае ўражанне. Прадметы набору арнаментаваны па-рознаму, але адзінства ансамбля дасягнута кампазіцыйна. У камплект уведзены дэкаратыўныя падсвечнікі арыгінальных падоўжаных форм і традыцыйны на ўсіх вяселлях «каравай» з сімвалічнымі качарам і качачкай з гутнага шкла.

Кераміст Мікалай Несцярэўскі выканаў арыгінальны набор посуду для святочнага стала (маёліка) у народным духу. Уся вобразная структура набору, які складаецца з місак, кубачкаў, збаноў для квасу і брагі, падпарадкавана трохфігурнай кампазіцыі — вясёлай забаўкі на тэму вясельных музыкаў. Сервіз дапоўнены прыборам для спецый — таксама ў выглядзе вясёлых фігурак. Стрыманы па колеры, сервіз сапраўды прыгожы і пластычны.

Некалькі цікавых мадэляў верхняй жаночай вопраткі паказалі будучыя мадэльеры тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці. Станіслава Жыбуль выявіла неблагі густ і разуменне сучаснага напрамку моды. Праўда, хацелася б бачыць у такіх работах больш уласцівага менавіта беларускага касцюму, каб можна было сказаць: так, гэта беларуская школа мадэліравання!.. Сённяшняя мода патрабуе ад мастака глыбокага і ўсебаковага ведання народа, яго традыцый, звычаяў, мастацкіх густаў не толькі ў плане рэтраспекцыі (дарэчы, часта бывае, на жаль, што разуменне своеасаблівасці традыцый зводзіцца да чыста механічнага перанясення арнаменту, вышыўкі на сучасны ўбор, і таму рэч атрымліваецца і не сучаснай, і наўмысна эклектычнай). Аб гэтым прымушаюць задумацца некаторыя мадэлі дыпломніцы Людмілы Архіпавай. Яна ўзяла традыцыйны матэрыял—лён. Ён арнаментаваны. Але мадэлі атрымаліся вялыя, безаблічныя.

Радуе, што маладыя афарміцелі тканін бяруцца за тэмы, звязаныя з гісторыяй і сённяшнім днём нашай рэспублікі. Ужо адзін толькі пералік дыпломаў па тканінах сведчыць пра актыўнае пашырэнне тэматыкі: «Георгій Скарына» — габелен Г. Карповіч, «Нараджэнне планеты» — габелен Л. Дубавіцкай, «Глушцы» — габелен В. Ломця, «Лён» — габелен З. Хварасціной, «Хлеб» — бацік В. Абразкова, «Белавежская пушча» — габелен Б. Рэпіна, «Праца» — габелен Ф. Есаковай, «Ткачы»—габелен Л. Гурэвіч, сувенірны дыванок М. Жабінскай на тэмы народных легенд, посцілкі Г. Гаркунова.

Пра некаторыя з гэтых работ хочацца сказаць асобна. Так, габелен «Белавежская пушча» Барыса Рэпіна прызначаны для музея ў Белавежы. Дыпламант умела інтэрпрэтуе складаную мову прыроды, вырашаючы свой габелен у спакойным шэравата-зялёна-бежавым каларыце, у паэтычнай пластыцы.

Смела карыстаецца мовай алегорый і фантазіі ў габелене «Нараджэнне планеты» Лідзія Дубавіцкая. І хаця ў самой кампазіцыі не дасягнута стылявое адзінства алегарычных вобразаў, габелен атрымаўся каларытны, сучасны па духу.

Спроба раскрыць мовай габелена ледзь не ўсё, што звязана з імем Францішка Скарыны, прывяла Галіну Карповіч да пластычнай здробненасці ў арганізацыі прасторы тканіны. Асабліва гэта кідаецца ў вочы ў бакавых частках трыпціха, дзе дыпламантка збіваецца на звычайную апавядальнасць. Цэнтральная частка — больш прадуманая, сапраўды манументальная, насычаная каларытам, глыбокім разуменнем матэрыялу. І гэта робіць цэнтральную частку трыпціха самастойнай і значнай работай.

У графічнай манеры вырашаны габелен «Лён» для магазіна «Лянок» Зінаідай Хварасцінай. Гранічна скупымі сродкамі (усяго толькі два колеры—белы і чорны) ёй удалося раскрыць тэму.

Наадварот — буйства колеру, вяселле фарбаў уласцівы габелену «Свята працы» Фаіны Есаковай. Тут цікавая спроба вырашыць тэму алегарычна.

Смела можна сказаць пра сёлетні выпуск мастацкага факультэта нашага тэатральна-мастацкага інстытута: у кожнага з дыпломнікаў—імкненне знайсці свой творчы почырк, у кожнага — свой свет пачуццяў. Таму і верыцца, што ўсім ім удасца ўнесці ў родную культуру свой уклад, сказаць сваё слова пра існуючы свет, пра яго прыгажосць, пра свае пачуцці, пра сваё разуменне жыцця.

Браніслава ЛОБАН.

З пошты ЛіМа

ГЭТА БАЛЮЧА БАЧЫЦЬ

Чашнікі... Люблю гэты невялікі гарадок і мо таму трохі раўніва сачу за ўсімі пераменамі, што адбываюцца тут. А перамены ў малых Чашніках вялікія. Вырас, папрыгажэў гарадок. Асфальтаваныя вуліцы, па якіх курсіруюць аўтобусы, прыгожыя, шматпавярховыя дамы. І ўсё ж тое-сёе ў сённяшніх Чашніках мне балюча бачыць. Пра гэта мой ліст у газету.

Памятаю, некалі мы, жыхары Чашнікаў, вельмі ганарыліся так званай «сістэмай», як яе тады называлі. Яшчэ ў екацярынінскія часы, калі Ульянка была суднаходнай ракой, яе згібы злучылі паўтаракіламетровым каналам, па якім пераганялі плыты. Паабапал канала насадзілі бярозы і таполі, якія так разрасліся, што перапляліся голлем. Цудоўны зялёны куток!

І цяпер, кожны раз, калі я прыязджаю ў Чашнікі, мяне па старой звычцы так і цягне на «сістэму». Але там мяне чакае адно расчараванне. У вайну «сістэму» разбурылі фашысты. Так усё засталося да сённяшняга дня. Канал з абодвух канцоў засыпаны зямлёй, і вада ў ім цяпер стаячая, зялёная, смярдзючая. Шмат дрэў зруйнавана, а маладыя не пасаджаны. Берагі, якія некалі былі абсаджаны кветкамі і дэкаратыўным кустарнікам, зараслі бур'янам. Ніводнай альтанкі, ці хоць лаўкі. Запушчаны і скверык у цэнтры горада. Гадоў сорак назад яго пасадзілі тагачасныя вучні.

Я не вытрываў — пайшоў да кіраўніка чашніцкіх камунальнікаў В. Астапчука. Віктар Вячаслававіч, мне здаецца, пакрыўдзіўся. Сказаў, што ў горадзе штогод садзяць сотні дрэў, кустарнікаў і г. д.

Што ж, гэта праўда, я бачыў тонкія кволыя пруткі на вуліцах. Але ж чаму не берагуць тое, што ёсць?

Дарэчы, такі папрок можна выказваць не толькі чашніцкім кіраўнікам. Мне шмат разоў даводзілася бачыць, як у некаторых вёсках гінуць старыя цудоўныя алеі і паркі ля былых маёнткаў і сядзіб, а побач, скажам, ля канторы, гойдаюцца на ветры абыгрызаныя козамі кволыя дрэўцы. Гэта так тут выконваюць план па «азеляненні».

Калі вы былі ў Лепелі, дык, мусіць, бачылі возера—яно ў самым цэнтры горада. Прыгожае, ці не так? Але паглядзіце больш уважліва, і вы ўбачыце, што тут шмат смецця, берагі асыпаюцца, а славуты востраў пасярэдзіне возера наогул змываецца вадой.

Вось пра што мне захацелася коратка напісаць пасля апошняй паездкі ў Чашнікі. Упэўнены, што мае трывогі падзяляюць многія мае землякі.

Рыгор РЭЛЕС.

Алена РАКАВА

У ЗАЛЕ І ЗА КУЛІСАМІ

ПАСЛЯ РЭСПУБЛІКАНСКАГА ФЕСТЫВАЛЮ МАЛАДЫХ ВЫКАНАЎЦАЎ САВЕЦКАЙ ПЕСНІ

Чытачы газеты «Літаратура і мастацтва» ведаюць, што на сёлетнім Рэспубліканскім фестывалі маладых выканаўцаў савецкай песні выступілі каля двухсот спевакоў. Заключны тур, які адбыўся ў сталіцы, не толькі выявіў пераможцаў, але і паказаў некаторыя характэрныя бакі песеннага выканаўства ў Беларусі. І я хачу выказаць свае меркаванні, спадзеючыся, што тыя, ад каго залежыць стан песеннай выканаўчасці, адгукнуцца і дапамогуць разабрацца ў прычынах многіх недахопаў.

Спачатку трохі аб пераможцах.

Званне лаўрэатаў фестывалю заваявалі трое—Валерый Кучынскі, Аляксандр Гракаў, Валянціна Мішына.

Валерый Кучынскі — прафесіянальны спявак, хоць дыплом аб заканчэнні кансерваторыі атрымае толькі праз год. Яго выканаўчае майстэрства было ўжо адзначана раней, на другім Міжнародным конкурсе маладзёжнай песні ў Сочы, чацвёртым Усесаюзным конкурсе вакалістаў імя М. І. Глінкі. Валерый упэўнена трымаецца на сцэне, спявае гучна і прыгожа. Тут, канечне, адчуваецца вакальная школа, і гэта, мне думаецца, асабліва прываблівае.

Аляксандру Гракаву, салісту эстраднага аркестра Беларускага радыё і тэлебачання, на жаль, не хапае такога вакалу. Голас яго невялікі, не вельмі выразны, але малады спявак «карыстаецца» ім свабодна, лёгка, умее «падаць» песню.

Валянціна Мішына—самадзейная спявачка. Яна—інжынер Другога салігорскага калійнага камбіната. Дыплом трэцяй ступені і званне лаўрэата Мішына заваявала сваёй яркай музычнасцю, уменнем знаходзіць кантакт з глядзельнай залай і своеасаблівым арыгінальным «прачытаннем» песень.

Пяць дыпломаў фестывалю атрымалі непрафесіянальныя спевакі. Іх выступленні пераканалі слухачоў, што кожны з гэтых маладых спевакоў «жыве» песняй, яна—часцінка іх душы.

Вельмі добрае ўражанне пакінуў Рыгор Харык, васемнаццацігадовы студэнт Беларускага політэхнічнага інстытута, адзін з самых маладых удзельнікаў фестывалю. Надзелены ад прыроды «пачуццём музыкі», ён умее перадаць слухачам усю прыгажосць песні, заразіць сваім запалам.

Віктар Шэін—баяніст Палаца культуры Мінскага трактарнага завода. Зала прымала яго вельмі цёпла. Думалася ў той вечар: на гэтай сцэне (фестываль, як вядома, праходзіў у Палацы культуры трактарнага завода) яму і «сцены дапамагаюць». Але сцены сценамі, а Віктар спяваў сапраўды хораша. І вельмі ўсхвалявана. У яго добры голас. Зараз ён закончыў першы курс вакальнага аддзялення мінскага музычнага вучылішча імя М. І. Глінкі.

Людміла Корсак—загадчыца кабінета музыкі Магілёўскага інстытута ўдасканалення настаўнікаў—закончыла дырыжорска-харавое аддзяленне Магілёўскага музычнага вучылішча. Праграму маладая спявачка падабрала з густам і паказала сябе ў розных аспектах—як выканаўцу публіцыстычнай песні, лірычнай, лёгкай эстраднай. Яўген Рудэнка — слесар Мінскага радыёзавода —энтузіяст песні, і гэты яго энтузіязм дапамог поспеху на фестывалі.

Музработнік дзіцячага сада з Бабруйска Алена Петухова запомнілася мяккай манерай выканання, лірызмам і цеплынёй.

Удзельнікам фестывалю былі ўручаны яшчэ чатыры прызы. Гэта прызы за лепшае выкананне беларускай песні (студэнтцы хіміка-біялагічнага факультэта Гродзенскага педагагічнага інстытута Веры Кульбацкай), камсамольскай песні (Міхаілу Гуляеву, майстру завода «Легмаш» з Оршы), за лепшае выкананне песні грамадзянскага і патрыятычнага гучання (салісту Ансамбля песні і танца Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі Юрыю Ражаву). Васьмікласніца сярэдняй школы № 24 з Магілёва Галя Верабей была ўзнагароджана прызам, як самая маладая ўдзельніца фестывалю. Ёй усяго 16 гадоў, яна спявае з запалам, праўдзіва і шчыра. Але трэба папярэдзіць дзяўчыну — голас яе яшчэ не ўзмацнелы, «сыры». Можа, зараз яшчэ не варта ім злоўжываць. У такім узросце лёгка захапіцца і назаўсёды страціць шчаслівы дар прыроды.

У заключным туры фестывалю прынялі ўдзел 23 маладыя выканаўцы. Адзінаццаць з іх не атрымалі ўзнагарод. Але, думаецца, ім няма чаго засмучацца. Для многіх першы «выхад» на вялікую эстраду аказаўся дачасным і таму няўдалым. Настойлівая праца і старанная падрыхтоўка рэпертуару ў наступных выступленнях могуць даць зусім іншыя вынікі.

Дарэчы, нават выступленні пераможцаў не былі беззаганныя. Амаль усім ім (за выключэннем, бадай, Кучынскага і Гракава) было цяжка спяваць з эстрадным аркестрам, з якім яны раней ніколі не выступалі. Таму адчувалася пэўная скаванасць, а тое, што многія выканаўцы на праслухоўванні і асабліва на заключным канцэрце ўжо «арыентаваліся ў музыцы», у яе рытмах, тэмпах і ў характары, маглі пераканаўча дэманстраваць сваю інтэрпрэтацыю песень — усё гэта заслуга мастацкага кіраўніка эстраднага аркестра Беларускага радыё і тэлебачання Барыса Райскага. У час рэпетыцый з аркестрам Барыс Іпалітавіч зрабіў, здаецца, немагчымае. Яму хацелася, каб выканаўцы выглядалі як мага больш прафесіянальна, каб іх выступленні ўспрымаліся не толькі як удзел у рабочым праслухоўванні, а як сапраўдныя канцэртныя выступленні. У многім Райскаму гэта ўдалося.

Шкада, што некаторыя моманты падрыхтоўкі сталі прычынай прыкрых здарэнняў. У слухачоў і ў журы засталося ўражане незадаволенасці, Незадаволеныя і многія выканаўцы. Юнакі і дзяўчаты, рыхтуючыся да паездкі ў Мінск, наогул кепска ўяўлялі сабе, чаго ад іх чакаюць, якія мастацкія задачы фестывалю. Вінаваты арганізатары на месцах, бо яны, відаць, не заўсёды правільна інфармавалі выканаўцаў аб тым, што ім трэба рабіць на заключным туры ў Мінску. Іншы раз маладых спевакоў пасылалі ў сталіцу вельмі паспешліва, часам нечакана нават для іх саміх.

Напэўна, не ўсе выканаўцы ўяўлялі сабе сталічную сцэну і сталічнага слухача. Сёй-той, відаць, ехаў у Мінск толькі таму, што сам любіць спяваць і хацеў паказаць гэтую любоў мінчанам. Але любоў да песні яшчэ не «пароль» на канцэртную эстраду, якая ўсё ж адрозніваецца ад сяброўскай кампаніі, самадзейнай сцэны, ад усіх тых «пляцовак», дзе аматары могуць уволю аддацца свайму захапленню. Канцэртная эстрада накладвае на выканаўцу суровыя абавязкі, дыктуе свае законы, і гэта жорсткія законы. Пра іх, відаць, мала ведалі многія ўдзельнікі. Інакш чым можна растлумачыць, што са сцэны гучалі фальшывыя мелодыі, песні выконваліся нерытмічна? Здаралася, што і напеў быў завучаны няправільна. Няўпэўненасць выканаўцаў, «боязь» сцэны, кепскі кантакт з глядзельнай залай, няўменне трымацца на сцэне, няўменне «слухаць» аркестр... Як многа крыўдных агрэхаў!

Я праглядаю свае нататкі, зробленыя ў час двух дзён праслухоўвання ўдзельнікаў заключнага тура: «нерытмічны», «не ў вобразе», «нячыста інтанацыйна», «меладраматычна», «невыразнае спяванне», «фальшыва», «недакладная мелодыя», «не ўмее валодаць голасам», «не ўмее трымацца на эстрадзе», «звязаны дырыжорскай палачкай», «пераймае вядомых спевакоў», «не ўступае ў час»... Але хопіць! Ці варта было такіх спевакоў пасылаць у Мінск на такі адказны конкурс? Вядома, не. Абласныя журы яўна пераацанілі магчымасці тых, каго яны рэкамендавалі, пераацанілі іх выканаўчыя вартасці. І гэта прывяло да правалу многіх выканаўцаў. Добра, калі яны цяпер самі гэта зразумелі.

Тыя, хто прайшоў на фестывалі добра, не заўсёды змаглі парадаваць слухачоў сваёй індывідуальнай выканаўчай манерай, разнастайнасцю рэпертуару. Трэба адзначыць, што з рэпертуарам было асабліва складана. Ён быў абмежаваны, не заўсёды цікава і ўдала падабраны. Песня Лучанка «Жураўлі на Палессе ляцяць», напрыклад, гучала ў канцэртах пяць разоў, «Развітанне» братоў Пакрас—тры разы, некаторыя іншыя песні паўтараліся двойчы.

Не кожны спявак здолеў падабраць рэпертуар так, каб песня «падыходзіла» менавіта яму, давала магчымасць раскрыць лепшыя яго выканаўчыя якасці.

Тут, мне думаецца, мы падышлі да галоўнага пытання, якое павінна быць пастаўлена ў гэтым артыкуле: хто займаецца падрыхтоўкай маладых выканаўцаў песні ў рэспубліцы, хто адказвае за іх рост, фарміраванне іх мастацкага густу, іх рэпертуар? Я не гавару аб музычных навучальных установах, гэта прадмет асаблівай размовы. Не можа не хваляваць выхаванне спевакоў у самадзейнасці. Мы знаем, якія ў рэспубліцы выдатныя харавыя, танцавальныя, інструментальныя, драматычныя самадзейныя калектывы, лепшым з іх прысвоены званні «народных». Гэтыя калектывы маюць кіраўнікоў, якія часта з'яўляюцца выпускнікамі музычных навучальных устаноў...

Але хто ж усё-такі займаецца салістамі-спевакамі? Відаць, ніхто. Прафесіянальным навыкам іх не вучаць, голас таксама нікому не ставяць. У аматараў спеваў няма канцэртмайстраў і развучваць новыя песні даводзіцца часта проста па слыху (з грампласцінкі). А калі ўдаецца дастаць ноты, вельмі цяжка бывае знайсці піяніста або баяніста, які дапамог бы запомніць (правільна завучыць!) мелодыю.

Гутарка закранула і яшчэ адно важнае пытанне, якое датычыць развіцця песеннай выканаўчасці. Гэта пытанне прапаганды беларускай музыкі, пытанне, якое патрабуе спецыяльнай размовы. Тут я магу яго толькі закрануць: на самай справе, як цяжка далёка ад Мінска дастаць ноты беларускіх песень! У выдавецтве «Беларусь» выходзіць серыя «Мастацкай самадзейнасці». У зборніках гэтай серыі друкуецца многа добрых і розных песень беларускіх кампазітараў — гераічных, патрыятычных, лірычных, эстрадных. Ад каго залежыць, каб гэтыя зборнікі траплялі на перыферыю? Па расказах удзельнікаў фестывалю, далёка ад сталіцы, ад абласных гарадоў беларускія песні дастаць нельга. Тыя, што гучаць па радыё, трапляюць у рэпертуар спевакоў, як ужо гаварылася, часта «па слыху» і не ў лепшых варыянтах.

Вельмі рэдка песні друкуюцца на старонках часопісаў і газет. А песеннікі, якія выходзяць у выдавецтве «Беларусь», бываюць недастаткова пісьменна надрукаваныя і часам дэзарыентуюць выканаўцаў.

Рамкі газетнага артыкула не даюць магчымасці больш падрабязна спыніцца на ўсіх закранутых тут пытаннях. Хочацца спадзявацца, што чытачы знойдуць час і жаданне адгукнуцца на іх.

ГОСЦЯ З ГДР

У нашай краіне гасцявала пісьменніца з ГДР, перакладчыца твораў савецкай літаратуры на нямецкую мову, Рыта Браун.

Некалькі дзён яна правяла ў Мінску, дзе мела гутарку ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі, пазнаёмілася з выдатнасцямі беларускай сталіцы.

КРЫНІЦА ВЯЛІКАГА НАТХНЕННЯ

У вялікай музычнай Ленініяне ёсць цікавыя старонкі, створаныя беларускімі кампазітарамі. Ганаровую і разам з тым цяжкую задачу ставіць перад сабой майстар, які бярэцца за ўвасабленне ленінскай тэмы. Веліч, глыбіня і дзівосная універсальнасць вобраза правадыра працоўных усяго свету патрабуюць ад мастака не толькі вялікага таленту і сталага майстэрства, але і высокай грамадзянскай адказнасці. Лепшыя музычныя творы беларускай Ленініяны адзначаны гэтымі якасцямі. У ліку іх варта назваць сімфанічныя паэмы Аладава, кантаты Багатырова, Кузняцова, Смольскага, хоры Цікоцкага, сольныя і харавыя песні Алоўнікава, Абеліёвіча, Вагнера, Камінскага, Семянякі, Туранкова, Шнейдэрмана, Чуркіна і многіх маладых аўтараў.

— Ленінская тэма блізкая і дарагая мне,—гаворыць адзін са старэйшых кампазітараў рэспублікі — народны артыст Беларускай ССР Мікалай Ільіч Аладаў.—І я не раз звяртаўся і зноў звяртаюся да яе. Натхняе мяне не толькі гістарычная веліч, але і гранічная чалавечая сціпласць, дабрата і прастата правадыра. Працуючы над вобразам Леніна, я заўсёды адчуваю вялікае хваляванне і духоўны ўздым.

Аладаву давялося ў час Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі жыць у Петраградзе і непасрэдна адчуваць гарачае дыханне, гераічны пафас тых незабыўных дзён. Уражанні Кастрычніка глыбока запалі ў душу маладога тады кампазітара, вызначылі яго далейшы жыццёвы і творчы шлях.

— Я многа думаў пра Леніна,—расказвае кампазітар, —чытаў пра яго, аналізаваў і абагульняў свае ўражанні. Але толькі ў пачатку трыццатых гадоў, калі адчуў, што накапіў дастатковыя духоўныя запасы для тэмы, палічыў, што маю права непасрэдна пачаць работу над сімфанічнай паэмай «Мацней за смерць», якую закончыў у 1933 годзе(партытура яе, на жаль, загінула ў час вайны).

Паэма ўпершыню прагучала пад кіраўніцтвам аўтара 21 студзеня 1934 года, у дзесятую гадавіну з дня смерці У. І. Леніна. Гэты сімфанічны твор у адной частцы ярка праграмны.

Першая тэма малюе вобраз Леніна на браневіку, яго палымяную рэвалюцыйную прамову. Тэма гэта, яркая і патэтычна-ўзнёслая, развіваецца, сімвалізуючы пераможны рух сацыялістычнай рэвалюцыі. Тэма Леніна пранізвае ўвесь твор.

Раптам музыка становіцца трывожнай—Ленін захварэў.

Жалобны марш з сурова-выразным, аратарска-ўсхваляваным сола трамбона выказвае глыбокае народнае гора, выкліканае смерцю любімага правадыра.

У музыцы маршу гучыць матыў рэвалюцыйнай песні «Замучен тяжелой неволей». Яе тужлівыя, але поўныя мужнай сілы і рашучасці інтанацыі чутны і ў некаторых іншых частках твора.

Вялікая і цяжкая страта, але нішто не можа пагасіць паходню, запаленую Ільічом, спыніць будаўніцтва новага грамадства.

Паэма завяршаецца эпізодам «Дзесяць гадоў без Леніна». Музыка, у якой гучаць інтанацыі «Інтэрнацыянала», малюе пераможнае шэсце народа.

— Далучыўшыся да ленінскай тэмы,—гаворыць кампазітар,—я ўжо не мог не працаваць над ёй далей, гэта стала маёй глыбокай унутранай патрэбай. Вобраз Ільіча стаяў перад вачыма...

У 1956 годзе Аладаў стварае кантату «Сорак гадоў» на словы А. Дзяржынскага для чатырох салістаў, хору і аркестра. У пяці раздзелах гэтага манументальнага твора, прысвечанага 40-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, кампазітар і паэт паслядоўна расказваюць аб беспрасветным жыцці беларускага народа пад гнётам самаўладства і буржуазна-памешчыцкага ладу, аб яго рэвалюцыйнай барацьбе пад кіраўніцтвам партыі і Уладзіміра Ільіча Леніна, аб шчаслівым жыцці, якое прыйшло на беларускую зямлю пасля перамогі Кастрычніка. У музычнай мове кантаты адчуваецца сувязь з беларускай народнай песеннасцю, гучаць інтанацыі рэвалюцыйных песень, «Марсельезы».

Яркімі, буйнымі штрыхамі малюе кампазітар рэвалюцыйныя падзеі 1917 года, калі Ленін «атрады ўздымаў на бітву, на штурм капіталу». Аркестр і хор гучаць магутна, драматычна-напружана, асабліва ў кульмінацыі эпізоду барацьбы, дзе кампазітар выкарыстоўвае тэму «Марсельезы». У заключных раздзелах кантаты расказваецца аб новым шчаслівым жыцці ў нашай краіне. Малюючы карціны стваральнай працы вольнага народа на вольнай зямлі, кампазітар паказвае, як савецкія людзі ажыццяўляюць запаветы Ільіча.

Кантата завяршаецца ўрачыстым праслаўленнем ленінскай Камуністычнай партыі.

Да 90-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна Аладаў стварае кантату-плакат «Сціплы і просты» для тэнару, басу, змешанага хору і сімфанічнага аркестра.

Уступны хор малюе глыбока чалавечны, сціплы і просты вобраз Ільіча. У музыцы хору чутны інтанацыі «Інтэрнацыянала».

Затым як бы праносяцца ўспаміны аб старых, дарэвалюцыйных часах: звон кайданоў сімвалізуе царскую Расію—турму народаў.

Энергічная, парывістая, поўная ўнутранай сілы тэма малюе народ, які ўзняўся на барацьбу з прыгнятальнікамі. Яе працягвае пругкая, рытмічна-дакладная маршападобная тэма цвёрдага поступу рэвалюцыйнай гвардыі. Магутныя гучанні хору і аркестра абвяшчаюць аб перамозе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Светлы і ўрачысты гімн партыі і Леніну завяршае твор.

Нядаўна гэты кампазі-

СЯРОД КНІГ

ПЕРШАЯ ЛАСТАЎКА

АЎТАР гэтай кнігі мае бясспрэчную рацыю, калі ў прадмове заўважае: «Беларускі верш, нягледзячы на яго доўгую гісторыю, да гэтага часу фактычна не даследаваны». Удакладню: І. Ралько гаворыць не пра беларускую **паэзію,** а іменна пра беларускі **верш,** пра яго асаблівасці як сістэмы, як формы паэтычнай мовы, пра той спецыфічны «парадак», які вызначае гучанне і аблічча гэтай формы.

Не думаем, каб знайшоўся хоць адзін чалавек (а ў свой час былі напалоханыя «фармалізмам» нядобразычліўцы вершазнаўства), які б усумніўся ў неабходнасці такога — назавём яго навуковым, «акадэмічным» — вывучэння верша як факта нацыянальнай **культуры** перш за ўсё.

Дык от, І. Ралько не памыляецца, на жаль, калі піша, што такое вывучэнне ў нас яшчэ не пачалося і што «асобныя імпрэсіяністычныя назіранні над вершам, якія сустракаюцца ў артыкулах і манаграфіях, не могуць замяніць строга навуковага вывучэння праблем гісторыі і тэорыі беларускага верша».

Кніга І. Ралько «Беларускі верш» — пачатак, першая ластаўка.

Дарэчы, памятаючы, што гэта **пачатак,** аўтару трэба было, як мне здаецца, паклапаціцца аб большай (у меры, якую дазваляе «непапулярны» прадмет даследавання) даходлівасці, ва ўсякім разе не так ужо і кідацца нявытлумачанымі «кагнетыўнымі сувязямі», «неонам першым і трэцім». Але гэта так, між іншым...

Галоўнае, што І. Ралько зрабіў сур'ёзную і, на мой погляд, удалую спробу акрэсліць некаторыя характэрныя рысы і якасці беларускага верша, яго гістарычную «радаслоўную», яго падабенства (ці непадабенства) да верша іншых славянскіх народаў, у прыватнасці рускага, польскага, украінскага.

Вельмі добра, што Ралько пачынае «здалёк» — **з вытокаў,** вызначаных ім як XVI — пачатак XVIII стагоддзяў. Добра таму, што звычайна, пішучы пра беларускую паэзію, разважаючы пра яе, мы «практычна» пачынаем (і то нясмела) з XIX ст., а тут **тэарэтык** паказаў: многае з таго, што склалася ў беларускім вершы на самым досвітку яго развіцця, дайшло і захавалася ў Багушэвіча, нават у Купалы.

Гаворка ідзе перш-наперш пра беларускі сілабічны верш, росквіт якога даследчык зусім заканамерна звязвае з імем Сімяона Полацкага.

І. Ралько доказна, на нашу думку, палемізуе з тымі вучонымі, якія тлумачылі факт працяглага (каля трох з паловай стагоддзяў) бытавання сілабікі ў беларускай паэзіі выключна «тым, што ўсходнеславянскія паэты творча пераймалі «польскія правілы». І нават больш. Ралько паказвае, што і польскі сілабічны верш не заўсёды трымаўся «польскіх правілаў», што і ён адчуваў на сабе моцны ўплыў беларускай і ўкраінскай моў з характэрным для іх рухомым націскам.

Не буду паўтараць усяго ходу спецыяльнай, вершазнаўчай аргументацыі аўтара наконт цэзуры, рыфмы, праклітыкі і г. д. Прашу паверыць, што яна на ўзроўні разгляду непаспешлівага і аб'ектыўнага. І галоўнае, гэты разгляд пераконвае, што «тэндэнцыя да сілаба-танізацыі... якая прыкметна адчувалася ў польскай паэзіі XVI ст., у рускай і беларускай літаратуры выразна прабілася... у творчасці С. Полацкага» і што ў гэтай сілаба-танізацыі былі закладзены багатыя магчымасці развіцця беларускага верша.

Тут, здавалася б, далейшы працяг тэмы даследавання, далейшы яго «сюжэт» самі прасіліся ў рукі аўтару: толькі сачы і фіксуй, як, прабіўшыся ў нетрах сілабічнай (г. зн. роўнаскладовай, «слогочислительной») сістэмы верша, множыліся і мацнелі элементы «сучаснай» сілаба-тонікі, сістэмы, якая не толькі ўлічвае колькасць складоў, а і «правільна» рэгулюе акцэнты, націскі.

І. Ралько адмовіўся разглядаць своеасаблівасць беларускага верша з сілаба-танічнага пункту гледжання: ён нават сцвярджае, што, стаўшы на гэты пункт гледжання, мы мала што зразумеем у беларускім вершы, у «карэннай» яго прыродзе.

І другім «эпізодам» кнігі (пасля «польскага», сілабічнага), другім этапам развіцця беларускага верша становіцца верш **акцэнтны,** альбо танічны, які ахоплівае, на думку аўтара, увесь XIX і пачатак XX стагоддзя.

Галоўны аб'ект разгляду ў гэтай, другой, частцы кнігі — таксама сілабічны ў сваёй аснове так званы ляонінскі (аўтар піша чамусьці «леонінскі» і, як у выпадку з іншымі тэрмінамі, не тлумачыць яго паходжанне — ад сярэдневяковага лацінскага паэта Льва) 14-складовы верш. І. Ралько паказвае, як змяніўся гэты верш ў палякаў, у чэхаў, у паэтаў паўднёва-заходняга славянства, раней чым у XVII ст. прыйсці на Украіну і Беларусь, раней чым прыняць добра знаёмае нам з геніяльнай паэзіі Шаўчэнкі аблічча так званага каламыйкавага верша.

Даследчык піша: «Форма ляонінскага верша ўзнікла дзесьці ў XV—XVI ст. як форма кніжнай паэзіі», але, будучы «цесна знітаванай з народнапесеннай мелодыкай», яна «была поўнасцю асімілявана» народнай песняй і ўжо ў другой палове XVIII ст. стала ўспрымацца выключна як народнапесенная форма. Гэта форма, дадае І. Ралько, «заняла надзвычай важнае месца ў творчасці Шаўчэнкі, а затым і Купалы... таму, што нацыянальныя паэты ўкраінскага і беларускага народаў успрынялі яе як адну з форм выяўлення характару народа і свайго ўласнага нацыянальнага характару».

Аддаючы належнае тонкасці і праніклівасці, з якой разглядалі каламыйкавы верш Шаўчэнкі такія кампетэнтныя крытыкі, як Багдановіч і Рыльскі, І. Ралько «дазваляе» сабе не згаджацца з імі там, дзе яны спрабавалі раскрыць усе «сакрэты» гэтага верша, у прыватнасці, выключную выразнасць яго рытмікі, законамі сілабіка-тонікі.

Не, сцвярджае наш аўтар, «шаўчэнкаўскі верш, хоць і ўзнік на аснове сілабічнага 14-складовага ляонінскага верша, асімілянага народнапесеннай творчасцю, не з'яўляецца ні сілаба-танічным, ні тым больш сілабічным». А якім?

Акцэнтным вершам, гаворыць І. Ралько, вершам, заснаваным «на ўпарадкаванай колькасці моцных акцэнтаў», якія прыпадаюць «заўжды на сэнсава больш значныя словы». І з такім вывадам аўтара цяжка не згадзіцца.

Як бы там ні было, у падобным вывадзе, здабытым з аналізу шаўчэнкавай творчасці, — **ключ** да разгляду і беларускага верша, прычым разгляду больш плённага і перспектыўнага за той, якога трымаліся многія нашы даследчыкі, у прыватнасці, скажу самакрытычна, і аўтар гэтых радкоў на адпаведных старонках кнігі «Свет Купалы».

Сапраўды, да «Безназоўнага», а тым больш да «Бандароўны», да многіх і многіх вершаў Купалы, пераважна дарэвалюцыйнай пары, нельга падыходзіць з меркай харэяў, ямбаў і г. д. Тут дзейнічаюць іншыя законы — «законы музыкальнай (дарэчы, чаму не «музычнай»?) тонікі», якая і вызначыла сутнасць яго (Купалы) верша як верша акцэнтнага, ці чыста танічнага, г. зн. такога, «дзе лічыцца не чаргаванне стопаў у рытмарадзе, а толькі колькасць моцных акцэнтаў». І даследчык прыводзіць (сярод іншых) і такі красамоўны прыклад з Купалы:

Пейма, гуляйма,
Гулка, не слёзна!
Скрышаны путы
Паншчыны грознай.

І ўсё мінецца,
Народ, крапіся,
Крыўды галосяць:
Паўстань і мсціся!

Жывое двухакцэнтнае дыханне гэтага ўрыўка сапраўды робіць не надта пераканаўчым яго дактылічнае ці амфібрахічнае прачытанне.

Усё тут у І. Ралько правільна, за выключэннем аднаго: захоплены сваёй канцэпцыяй (увогуле, паўтараем, слушнай), ён усё-такі празмерна крута абыходзіцца з таксама моцнай у гісторыі беларускага верша сілаба-танічнай традыцыяй.

Відаць, Ралько прадоўжыць вывучэнне беларускага верша, відаць, ён напіша другую кнігу, дзе беларускай сілаба-тоніцы будзе аддадзена належная ўвага. Аднак і дзеля **паўнаты** той кнігі, якая перад намі, нельга было абыйсці моўчкі напісаныя «чыстым», «пушкінскім» ямбам парадыйныя паэмы XIX ст. альбо, шырока цытуючы вершы Багдановіча ў народным стылі, прайсці міма яго «класічных» вершаў. А Купалавы «Магіла льва» ці «Курган», а сілаба-танічныя раздзелы ў тым жа «Безназоўным»? І ўжо зусім неверагодна, што ў кнізе, якая завецца «Беларускі верш», ні разу (!) не прыпамінаецца імя Коласа, паэта, які працаваў, як вядома, пераважна ў сілаба-танічных традыцыях.

Будзем спадзявацца, што І. Ралько не супрацьставіць адной аднабаковасці другую, аднабаковасць, так сказаць, навыварат.

Можна было б, гаворачы пра кнігу І. Ралько, адзначыць, што не вельмі дакладна ён перадае адносіны Багушэвіча-крытыка да творчасці Купалы, што не зусім пераконваюць яго збліжэнні Купалы з Маякоўскім (хоць у прынцыпе, на грунце таго ж танічнага верша, такія збліжэнні магчымы), што не-не, ды пакіне аўтара чуццё гістарызму, і асабліва там, дзе ён упікае нашых паэтаў: маўляў, не карыстаюцца яны «формай акцэнтнага каламыйкавага верша».

Але не забудзем: кніга І. Ралько «Беларускі верш» — першая, па сутнасці, кніга, якая прафесійна і спецыяльна трактуе праблемы беларускага вершазнаўства. Аўтар кнігі заняў «вакансію», якая фактычна пуставала ў нашай літаратурнай навуцы.

Такая праца павінна была з'явіцца. І добра, што яна з'явілася.

Р. БЯРОЗКІН.

І. Ралько, «Беларускі верш. Старонкі гісторыі і тэорыі». Выдавецтва «Вышэйшая школа». Мінск. 1969.

ЛАВІСЯ, РЫБКА, ВЯЛІКАЯ І МАЛАЯ!

Гэта пажаданне здзейсніцца, калі пачытаеце кніжку мастака-графіка Валянціна Ціхановіча, які вось ужо не адзін дзесятак гадоў займаецца аматарскай рыбнай лоўляй — з вудай і спінінгам. Набыўшы немалы рыбацкі вопыт, ён абагульніў яго ў сваёй кніжцы «Вузялкі на памяць (Рыбалоў — рыбалову)», якую сам і ілюстраваў.

Нават калі вы займаецеся рыбацкай справай толькі ў час адпачынку ля берагоў далёкага ад беларускіх рэк і азёр Чорнага мора — і то знойдзеце нямала карысных парад у кніжцы В. Ціхановіча. А калі вы з вудаю падарожнічаеце па родных рэках і азёрах — дык гэтая кніжка здолее стаць для вас добрым спадарожнікам: тут і пераканаўчыя парады пра пераўтварэнні звычайнай паплаўковай вуды, і нататкі пра лоўлю рыбы на жарліцу, кружкі, донкі, і развагі пра лоўлю нахлыстам.

Якія і калі скарыстоўваць нажыўкі, як прыкормліваць рыбу, як лепей лавіць спінінгам — усё гэта пададзена не столькі па літаратурных крыніцах, колькі паводле асабістага вопыту.

Ужо пры першым чытанні кніжкі ясна: не, гэта не сухі даведнік, а ўласныя аўтарскія перакананні па многіх дэталях рыбацкай справы — ад зборкі вудачкі і да зімовага лову, ад спосабу вырэзвання вудзільна да правіл абыходжання са злоўленай рыбай і яе захавання. (Вось напаткае вас рыбацкае шчасце — тады па-сапраўднаму ацэніце апошнія парады!).

Прыкладзены да кніжкі і каляндарык рыбалова-спартсмена, які можна ўзяць з сабою на рыбалку проста ў кішэню. (А раптам не захочацца прыхапіць усю кніжку! Прынамсі, калі вы аспрэчыце парады В. Ціхановіча, выкладзеныя ў кніжцы, дык календарыкам карыстацца ўсё адно здолееце — крыніцы, з якіх ён запазычаны, вельмі аўтарытэтныя).

Чытаючы гэтую кніжку, яшчэ раз пераконваешся: В. Ціхановіч добры мастак-анімаліст таму, што вывучае жыццё прыроды да драбніц. І разумееш, чаму ён, мастак, узяўся «не за сваю» справу. Увесь сакрэт у тым, што напісаная ім кніжка прасякнута любоўю да прыроды. Ён прапагандуе правільныя паводзіны сярод прыроды, чаго, скажам шчыра, бракуе некаторым аматарам рыбалкі. Я сказаў «некаторым», бо, як сцвярджае аўтар кніжкі, «ёсць змены і ў псіхалогіі рыбалова-аматара. Стала кепскім і непрыстойным выхваляцца: я маўляў налавіў поўны рукзак. А вось як на вуду з павадком 0,15 мм вывуджаны 2-кілаграмовы лешч або язь, — пра гэта вы пачуеце...» Гаворка, як бачыце, сур'ёзная і карысная не толькі з пункту гледжання канкрэтных парад.

Яна, гэтая параўнальна невялікая кніжка, напісана па-свойму, са сваіх пазіцый, набытых у часе шматлікіх вандраванняў па родным краі не толькі з вудай, але і з блакнотам для замалёвак. А пазіцыі гэтыя ясныя. Пазіцыі чалавека, заклапочанага, каб з роднай прыродай абыходзіліся па-гаспадарчаму, не браканьерствуючы, — тады яна адорыць прыемнымі сюрпрызамі, раскрые свае багацці. Чалавеку, які любіць рыбалку як мастацтва, як захапляючы спорт, прысвячаецца добрая кніжка.

Б. РАНІН.

В. Ціхановіч. «Вузялкі на памяць (Рыбалоў—рыбалову)». На рускай мове. Выдавецтва «Полымя». Мінск, 1969.

тар пазнаёміў нас з сімфанічнай паэмай «Народ і правадыр», прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча.

Ва ўступе музыка нібы малюе ясны красавіцкі дзень 1870 года, калі нарадзіўся Ленін. Гэта музычная тэма — тэма Леніна, развіваецца і набывае ўсё новыя фарбы, пранізвае ўвесь твор. Сюды ж уваходзіць і водгулле народнай песні «Эй, ухнем!» Вобразы Леніна і народа зліваюцца ў адзінае цэлае як магутная сіла.

Зноў гучыць першая тэма, афарбаваная ў светлыя, лірычныя тоны — гэта як бы дзяцінства Ільіча, карціны любімай ім рускай прыроды.

Яркімі і разнастайнымі сродкамі малюе кампазітар Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю. Звяртае на сябе ўвагу глыбока выразны рэчытатыў струнных, якім заканчваецца гэты раздзел твора.

Завяршаючая частка паэмы — жывы, бурны гукавы паток. У дакладных, наступальных рытмах, яркіх, радасных інтанацыях мы адчуваем сённяшні дзень нашай краіны, якая будуе камунізм.

Усім ладам вобразных сродкаў кампазітар сцвярджае галоўную думку: справа Леніна — у надзейных руках; Ленін працягвае жыць у здзяйсненнях і планах савецкага народа і выпрабаваным кіраўніцтве ленінскай Камуністычнай партыі!

Думка аб бяссмерці ленінскага духу праходзіць і праз многія іншыя творы Аладава, дзе, хоць і няма прамога ўвасаблення вобраза Ільіча, але, як гаворыць сам кампазітар, «нябачна прысутнічае ленінскае святло, настрой, інтанацыя».

Такія, напрыклад, яго кантата «Дзесяць гадоў» для хору і аркестра, напісаная ў 1927 годзе і прысвечаная дзесяцігоддзю Кастрычніка; уверцюра-фантазія «Зары насустрач», напісаная ў 1932 годзе ў гонар 15-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі; створаная ў 1958 годзе Другая сюіта-фантазія для сімфанічнага аркестра, якая праслаўляе герояў космасу; кантата «Па шляху барацьбы і перамог», прысвечаная 50-годдзю Вялікага Кастрычніка; Дзевятая сімфонія, прысвечаная паўвекавому юбілею Савецкай Беларусі; многія песні.

— Сувязь з ідэямі Леніна, уплыў яго на нашы думкі, на нашу творчасць, зададзены ім настрой я адчуваю заўсёды над чым бы ні працаваў, — падкрэслівае Мікалай Ільіч. — Зразумела, думаю, такое ж пачуццё жыве і ў маіх калег па творчасці. І гэтае пачуццё дадзена не толькі старэйшаму пакаленню майстроў мастацтва, якому пашчасціла жыць і працаваць у адзін час з Леніным. Яно будзе жыць і ў творчасці маладых, бо адчуванне вобраза Леніна для кожнага пакалення мастакоў натуральнае, яно падрыхтавана ўсім ладам нашага жыцця...

Я дзякую кампазітару за гутарку і задаю яму традыцыйнае пытанне аб яго творчых планах. Мікалай Ільіч усміхаецца.

— Планаў многа. Ды я лічу за лепшае гаварыць пра іх, так сказаць, у мінулым часе, калі новы твор ужо гатовы або, прынамсі, блізкі да завяршэння. Гэта поўная гарантыя таго, што словы не разыдзецца са справай...

Што ж, будзем чакаць ад масцітага кампазітара новых цікавых твораў, тэматыку якіх заўсёды паказваюць падзеі ў краіне, у свеце.

А. ПЕРЛІС.

БЕЛАРУСКІ ЭКСЛІБРЫС

Аўтары гэтых экслібрысаў Я. Ціхановіч і Я. Красоўскі.

Паэтычная паверка

АДВЕДКІ

Анатоль ГРАЧАНІКАЎ

1

Не плакала і не спявала
Яна на свеце шмат гадоў.
Журылася, што забывала
Аблічча мужа і сыноў.

І ўжо сягала думкай шчырай,
На попел гледзячы сівы,
У недалёкі вечны вырай,
Дзе ані лета, ні зімы.

І вось, прачнуўшыся аднойчы
На досвітку каля акна,
Прыбралася, бы ў дзень святочны,
З саменькай раніцы яна.

Плыў ранак спелаю шыпшынай.
Даўно не мелася ў старой
Ні гэтай лёгкасці птушынай,
Ні гэтай яснасці былой.

І ў гэты ранак светла-звонкі
З разманым сонцам начале
Спявалі пеўні і даёнкі,
І дапрызыўнікі ў сяле.

Падлеткі з галасам трусілі
Да сельсавета напрамкі...
«І ўнукі вось закаласілі...
Бач, звоняць, нібы жаўрукі...»

Паціху дзверы прычыніла,
І, супыніўшыся, здаля
Падворак свой перахрысціла,
Нібы калісьці немаўля.

2

Праз сёлы, бары і палеткі
І праз спачуванні людзей
Маці ідзе у адведкі,
Маці ідзе да дзяцей.

Ідзе не далёка, не блізка,
І сцішана зычаць ёй сіл
Палесся ўсяго абеліскі
І зоркі ўсіх брацкіх магіл.

«Надвор'е хаця б дагадзіла,
Прыпарвае нешта ізноў...»
Ёй толькі б убачыць магілы
Пяці партызанаў-сыноў.

Праз сёлы, бары і палеткі
І праз спачуванні людзей
Маці ідзе у адведкі,
Маці ідзе да дзяцей.

Нясе ў хатулёчку гасцінцы,
Ніхто каб у крыўдзе не быў...
А вечар на кожнай галінцы
Спяваў, непакоіўся, жыў.

Ніхто ёй насустрач не выбег.
«Сыночкі, сыночкі мае!..»
І даўняе гора, як выбух
Кідае к магілам яе...

3

Спіць бабка Лёкса і не спіць.
Адзіная, як вечнасць.
У галавах яе гарыць
Возера, як свечка.

Азёрных траў прагорклы пах,
Як чад, плыве над ёю.
І сосны чорныя ў нагах
З маўклівасцю святою.

Пад галавою хатулёк.
Кіёк, спавіты мохам,
Спіць, як дзіцятка, як сынок,
Угрэўшыся пад бокам.

Спіць бабка Лёкса і не спіць.
Як шлях таемны Млечны
Сузор'е могілак гарыць
Агнём глыбінна-вечным.

І ноч жыве ў яе вачах
Незагаюхай-ранай...

А ў абеліскаў на плячах
Масціўся новы ранак.

Пад кручу дым сплываў руды,
Спяшаліся у вёсцы
Хто на кірмаш, хто па грыбы,
Хто да кагосьці ў госці.

У сонечнай кароне дзень
Чакалі ў кожнай хаце.
І на Палессі ўсіх дзяцей
Будзілі снедаць маці...

Павел Ткачоў

НАС НЕЗДАРМА ПРАЗВАЛІ ЦВЁРДАКАМЕННЫМІ...

Сустрэчы з мясцінамі, дзе жыў і працаваў У. І. Ленін, сустрэчы з людзьмі, якія ведалі правадыра, знаёмства з дакументамі таго часу, з успамінамі родных і блізкіх Ільіча... У выніку нарадзілася дакументальная кніга пра Леніна, якую я назваў — пакуль што, праўда, умоўна — «Чалавек вясны».

Прапаную чытачам газеты «Літаратура і мастацтва» раздзел з гэтай кнігі.

АЎТАР.

Роўнымі ланцужкамі клаліся на паперу літары:

«Дарагая Маняша!

Пасылаю табе «Образование», якое зацягнуў сюды памылкова. Здаецца, цяпер даўгоў за мной няма ў галіне кніг? Калі ёсць, паведамі, калі ласка. Мы ўжо некалькі дзён тырчым у гэтай праклятай Жэневе... Паскудны закутак, але нічога не зробіш. Прыстасоўваемся. Як вы жывяце? Мерзнеце? Ці здаровая мама? Пацалуй яе, калі ласка, ад мяне і перадай прывітанне Анюце, а таксама Міцю, калі ён яшчэ не паехаў...».

Праз некалькі хвілін Уладзімір Ільіч укладзе ліст у канверт і напіша адрас: «Марыі Ільінічне Ульянавай. Пецярбургская старана. Паўлаўская вуліца, дом 6, кватэра 16. Пецярбург».

Пецярбург... Яшчэ зусім нядаўна ён хадзіў па яго вуліцах, быў разам з тымі, хто ўзняўся на барацьбу з царызмам. Але сілы аказаліся няроўныя. Царызм перамог. Пакуль перамог... Пачалася чорная рэакцыя. Давялося перабрацца ў Фінляндыю, спачатку на дачу «Ваза», а потым далей, у невялічкі гарадок Аглльбю, што непадалёку ад Гельсінгфорса. Пасяліўся ў доме сясцёр-фінак, пад прозвішчам інжынера Пятрова. Відаць, сёстры здагадваліся, што ён не проста інжынер Пятроў, а нехта іншы, але выгляду не падавалі.

У пакойчыку чысціня, белыя карункавыя фіранкі на вокнах, за сцяною амаль заўсёды чуваць гукі раяля, смех, гамонка на фінскай мове. На гэта ён не звяртаў увагі: працаваў і працаваў. Каб не перашкаджаць гаспадыням, ціхенька хадзіў з кутка ў куток, абдумваючы кожны сказ, кожнае слова. Так нараджалася праца «Аграрная праграма сацыял-дэмакратыі ў першай рускай рэвалюцыі 1905—1907 гадоў».

Утульны пакойчык, але чамусьці адчуваў ён сябе там чужым, таксама, як і тут, у Жэневе. Было, канечне, і іншае.

Неяк падвечар ён падпальваў у печы і не чуў, як адчыніліся дзверы і ў пакой увайшла Надзежда Канстанцінаўна.

Гэта было нечакана: Надзежда Канстанцінаўна павінна была прыехаць недзе праз два дні. Так дамовіліся з прадстаўніком Цэнтральнага Камітэта партыі, які рэгулярна наведваў Уладзіміра Ільіча. Можа што здарылася?

— Не, не, нічога асаблівага, — гаворыць Надзежда Канстанцінаўна. — Засумавала, таму і прыехала.

— Калі ласка, родная, бліжэй да агню. Вось крэсла.

Надзежда Канстанцінаўна падрабязна расказала пра становішча ў Пецярбургу. Турмы перапоўнены бальшавікамі, рабочымі. Жандарам загадана: перайсці граніцу і дзейнічаць у Фінляндыі, «як у сябе дома».

— Адным словам, — Надзежда Канстанцінаўна адсунула крэсла ад каміна, — царызм перайшоў у наступленне.

— На жаль, гэта так, Надзюша. На жаль.., — Уладзімір Ільіч падкінуў у камін некалькі бярозавых паленцаў. Затрашчала, закурчылася бялюткая, нібы папера, кара. — Гэта толькі першы націск буры. Будзем рыхтаваць наступны... Нездарма нас, бальшавікоў, празвалі цвёрдакаменнымі...

Тады ж Надзежда Канстанцінаўна паведаміла Уладзіміру Ільічу змест цыркуляра дэпартамента паліцыі, які быў выдадзены яшчэ 23 чэрвеня 1907 года. У ім гаварылася:

«Уладзімір Ільіч Ульянаў, псеўданім Н. Ленін. Патомны дваранін. Праваслаўны. Жанаты. Росту сярэдняга. Бландзін. Узрост — сорак два — сорак чатыры гады. Таго Ульянава арыштаваць, абшукаць і адправіць у распараджэнне следчага 27 участка горада Санкт-Пецярбург».

— Таварышы патрабуюць, каб ты, як мага хутчэй, пакінуў Фінляндыю, — у заключэнне сказала Надзежда Канстанцінаўна.

У той вечар яны вырашылі: Надзежда Канстанцінаўна вернецца ў Пецярбург, каб уладкаваць там сваю хворую маці, дамовіцца з таварышамі аб сувязях, перадаць, каму належала, партыйныя справы. Уладзімір Ільіч пры першай жа магчымасці пераедзе ў Стакгольм, дзе будзе чакаць Надзежду Канстанцінаўну.

А што было потым? Уладзімір Ільіч задумваецца. Газавая лямпа асвятляе яго стомлены твар. Ён не зважае на тое, што ў пакоі холадна, ён успамінае, — што было потым.

Потым таварышы паведамілі, што імператарскі фінскі сенат прыняў рашэнне выдаць царскаму ўраду ўсіх рускіх рэвалюцыянераў, якія знаходзяцца на тэрыторыі Фінляндыі. Акрамя таго, пецярбургская судовая палата вынесла прыгавор аб знішчэнні яго кнігі «Дзве тактыкі...», і аб канфіскацыі зборніка «За 12 год». Супраць аўтара ўзбуджана судовая справа. Уладзімір Ільіч адчуваў, што паліцыі стала вядома яго месцазнаходжанне. Трэба было спяшацца. Ноччу ў Аглльбю ён сядзе на цягнік Гельсінгфорс — Або. Толькі б дабрацца да Або, апошняй станцыі княства Фінляндскага. Адтуль параходам (іншага шляху няма) ён дабярэцца да Стакгольма.

Але ў вагоне Уладзімір Ільіч заўважае, што за ім сочаць. «Значыць, у Або арыштуюць, — мільгае думка. — Трэба нешта рабіць». Але што? І ён вырашае, не даязджаючы станцыі Або, на хаду саскочыць з цягніка.

Але ў Або яму цяпер не сесці на параход. Паліцыя будзе сачыць за кожным пасажырам. Арышт непазбежны. Што ж, знойдзем іншы шлях! З грукатам міма праносяцца вагоны. У адным з іх тыя самыя шпікі, што так пільна сачылі за ім. «Бывайце, панове!».

«Пакуль я важдалася ў Піцеры, — успамінае Надзежда Канстанцінаўна, — Ільіч ледзь не загінуў пры пераездзе ў Стакгольм. Справа ў тым, што яго высачылі так грунтоўна, што ехаць звычайным шляхам — рабіць пасадку ў Або на параход — азначала быць арыштаваным. Ужо здараліся выпадкі арыштаў пры пасадцы на параход.

Нехта з фінскіх таварышаў параіў сесці на параход на бліжэйшым востраве. Гэта было небяспечна ў тых адносінах, што руская паліцыя не магла арыштаваць, але ж да вострава трэба было ісці вярсты тры па лёдзе, а лёд, нягледзячы на тое, што стаяў снежань, быў не ўсюды трывалы. Не было жадаючых рызыкаваць жыццём, не было праваднікоў. Нарэшце, Ільіча праводзіць узяліся двое падпіўшых фінскіх сялян, якім мора было па калена. І вось, прабіраючыся ноччу па лёдзе, яны разам з Ільічом ледзь не загінулі — у адным месцы лёд пачаў крышыцца ў іх пад нагамі. Ледзь выбраліся.

Потым фінскі таварыш Борга, расстраляны пазней белымі, дзякуючы якому я пераправілася ў Стакгольм, гаварыў мне, які небяспечны быў той шлях, і толькі выпадковасць выратавала Ільіча ад гібелі».

Пры сустрэчы з Надзеждай Канстанцінаўнай Уладзімір Ільіч расказаў ёй пра сваё падарожжа, нават успомніў, што ён думаў у той небяспечны момант, калі лёд пачаў крышыцца пад нагамі: «Эх, як недарэчна прыходзіцца гінуць».

Калі табе, дарагі чытач, давядзецца наведаць Цэнтральны музей Уладзіміра Ільіча Леніна ў Маскве, звярні ўвагу на шостую залу, якая прысвячаецца жыццю і дзейнасці Леніна ў перыяд рэакцыі. Экспазіцыя залы адкрываецца карцінай мастака А. Рылова «Уладзімір Ільіч Ленін ідзе ў эміграцыю». Змрок ахутаў Фінскі заліў. Асцярожна крочаць па лёдзе трое. Наперадзе Уладзімір Ільіч, адзін праваднік крыху збочыў, другі ідзе ззаду. Мастак адлюстраваў якраз той небяспечны момант.

Снежаньскім ранкам капітан парахода, які накіроўваўся з Фінляндыі ў Швецыю, заўважыў на востраве непадалёк ад горада Або чалавека. Чалавек махаў шалікам, што, відаць, азначала: прашу ўзяць мяне на параход. Капітан аддаў загад і хутка перад ім стаяў невысокі каржакаваты чалавек, у чорным паліто са смушкавым каўняром, у такой жа смушкавай шапцы. «Нямецкі вучоны, геолаг, доктар Мюлер» — значылася ў дакументах. «Відаць, адважны вучоны, адданы сваёй справе», — падумаў капітан, апісваючы гэты выпадак у сваім бартавым журнале.

Потым быў Стакгольм, куды неўзабаве прыехала Надзежда Канстанцінаўна. Адтуль яны разам накіраваліся ў Берлін, дзе адбылася сустрэча з Розай Люксембург. Ён успамінае цёплую, сардэчную гутарку з гэтай вядомай нямецкай рэвалюцыянеркай. Некалькі дзён яны жылі ў гасцініцы. Уладзімір Ільіч з дакументамі фінскага кухара, а Надзежда Канстанцінаўна — як амерыканская грамадзянка. Але затрымлівацца ў Берліне нельга. Нямецкая паліцыя (вядома, па загаду царскага ўрада) трымала пад пільным наглядам рускіх эмігрантаў, часта рабіла вобыскі. І вось яны зноў у дарозе. Наперадзе Швейцарыя. 7-га студзеня 1908 года Уладзімір Ільіч і Надзежда Канстанцінаўна прыехалі ў Жэневу.

«Няўтульна выглядала Жэнева, — пісала Надзежда Канстанцінаўна. — Не было ні сняжынкі, але дзьмуў халодны рэзкі вецер — біза... Горад быў мёртвы, пустэльны. З таварышаў у той час у Жэневе жылі: Міха Цхакая, В. А. Карпінскі і Вольга Равіч. Міха Цхакая меў прытулак у невялічкім пакойчыку, жыў у нястачы, хварэў і з цяжкасцю ўстаў з ложка, калі мы прыйшлі. Гамонка нешта не наладжвалася. Карпінскія жылі ў той час у рускай бібліятэцы, якой загадваў Карпінскі...

Калі мы ішлі ад Карпінскага па пустэльных, чужых вуліцах Жэневы, Ільіч кінуў заўвагу: «У мяне такое адчуванне, нібы ў дамавіну класціся сюды прыехаў».

Праклятая Жэнева! Цяжка зноў прывыкаць да эмігранцкага жыцця! Амаль увесь дзень Уладзімір Ільіч працуе ў бібліятэцы. Толькі падвечар ён вяртаецца ў дом № 17 па вуліцы да-Дэ-Пон у свой халодны пакой. І тут неахвота сядзець. Учора з Надзеждай Канстанцінаўнай яны наведалі тэатр, дзе глядзелі «Даму з камеліямі». Цудоўна выконвала сваю ролю артыстка Сара Бернар, але даглядзець пастаноўку да канца не змаглі — пацягнула на вуліцу.

Уладзімір Ільіч адсунуў убок газеты, часопісы. Потым падняўся з-за стала і накінуў на плечы паліто. У пакоі вельмі холадна. Нават адчуваеш, як ад акна дзьме халодны вецер. А за сцяной гаспадыня Разін Купфэр горача некаму даводзіць, што іх кватэра вельмі ўтульная і што вуліца да-Дэ-Пон прыгожая, асабліва летам. Усюды кветкі, чысціня, а знаёмая крамнічыха адпускае прадукты ў крэдыт. Гэта вельмі зручна. Не заўсёды ж у кішэні знойдуцца сантымы...

Уладзімір Ільіч нявесела ўсміхнуўся: сантымы — грошы, іх не заўсёды можа знайсці ў кішэні рабочы, рэвалюцыянер. А зараз яны вельмі патрэбны — неабходна наладзіць выпуск бальшавіцкай газеты «Пролетарий» і чым хутчэй, тым лепш — сувязь з масамі павінна быць трывалай і паўсядзённай.

Уладзімір Ільіч спыніўся ля стала. На вочы трапілася пісьмо ад Максіма Горкага. Аляксей Максімавіч запрашае Уладзіміра Ільіча і Надзежду Канстанцінаўну пабыць у яго на Капры. Пра гэта яны гаварылі яшчэ ў Лондане, дзе сустракаліся ў час работы V з'езда партыі. Перад вачыма паўстаюць карціны сустрэч з Горкім.

«Памятаю, — расказвала Марыя Фёдараўна Андрэева, — як Горкі сустрэўся з Леніным у Лондане, у 1907 годзе, прыехаўшы на V-ы з'езд Расійскай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі. Ленін павёз нас у гасцініцу «Імперыял», што непадалёк ад Брытанскага музея. Гасцініца ўяўляла сабою вялізны, сыры і няўтульны дом, але іншага памяшкання чамусьці знайсці не ўдалося.

Памятаю, як Ленін турбаваўся за Горкага:

— Прастудзім мы яго! Ён жа прывык да мяккага клімату, добрага догляду...

Сапраўды, у пакоі, вельмі невялічкім, было сыра і змрочна. Вялізны ложак займаў палову месца, вялікае акно глядзела проста ў сцяну, газавы камін грэў вельмі мала. Быў май месяц, але надвор'е стаяла сырое і халоднае.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Гастрольнае лета

НОВАЯ СУСТРЭЧА, НОВЫЯ ЎРАЖАННІ

СПЕКТАКЛЬ КІЕЎСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА ТЭАТРА АПЕРЭТЫ «ЧАЦВЁРА З ВУЛІЦЫ ЖАННЫ»

На здымку Ул. Крука — сцэна са спектакля.

Падзеі Вялікай Айчыннай вайны і жанр аперэты... Ці пад сілу яму раскрываць такія складаныя тэмы, як жыццё і барацьба савецкіх людзей супраць фашысцкіх захопнікаў? Гэта ж, вядома, «вясёлае мастацтва»... Відаць, пад сілу, калі вельмі тактоўна выбіраць асобныя эпізоды з суровых ваенных дзён. Але пакуль што гэта — эксперымент, пошук у жанры музычнай камедыі. Калі тэма грамадзянскай вайны знайшла такое маляўнічае адлюстраванне ў творы, які ўжо стаў класічным, — «Вяселле ў Малінаўцы», дык пра падзеі апошняй вайны лібрэтысты і кампазітары пішуць, відаць, больш асцярожна, стрымана.

Кіяўляне адкрылі гастролі ў Мінску адным са спектакляў-эксперыментаў, аб якіх я сказаў, — «Чацвёра з вуліцы Жанны». У ім ёсць сапраўды аперэтачныя, вытрыманыя ў законах жанру, эпізоды. Гэта тыя, дзе так шчодра на гумар падаецца побыт акупіраванай Адэсы, дзе з дапамогай традыцыйных прыёмаў выкрываюцца прадстаўнікі гестапаўскай эліты. Тут клопат тэатра быў скіраваны на тое, каб захаваць пачуццё меры і добрага мастацкага густу. Радуе, што гэты клопат дае станоўчыя вынікі. Суіснаванне ў гэтых карцінах сатырычнага і трагедыйнага, лірыка-рамантычнай усхваляванасці, узнёсласці з шаржам і гратэскам робіць увасабленне падзей больш рэльефным, багатым на адценні, на падтэкст.

Нагадаем не толькі сцэны на рынку або ў рэстаране пана Лешчанкі (удалы выканаўца партыі В. Балемба), але і тыя, дзе гестапаўскі кат Гофмаер слухае ігру на скрыпцы савецкага хлопчыка. І не таму толькі, што выдатны майстар аперэты, народны артыст УССР Д. Шаўцоў віртуозна ўвасабляе мізансцэну. Артыст бездакорна правёў яе яшчэ і таму, што аўтары твора — кампазітар А. Сандлер і драматург Р. Плоткін — па-мастацку дасканала раскрылі ідэйна-псіхалагічны змест «эстэтыкі» гвалтаўніка і расіста.

Аўтары праводзяць думку, што гераіка грамадзянскай вайны (Жанна Лябурб — гераіня часоў рэвалюцыі, яе імем названа вуліца ў Адэсе) атрымала вышэйшае развіццё ў подзвігах нашай моладзі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Вабіць, што ў мелодыях аперэты шмат цеплыні, непасрэднасці, што кампазітар удала выкарыстаў хор, аркестр, вакальныя ансамблі і г. д.

Як і заўсёды ў эксперыментальных тэатральных работах, ёсць у спектаклі «Чацвёра з вуліцы Жанны» пралікі не толькі аўтарскія, а і рэжысуры. Дакладней кажучы, там, дзе лібрэтыст і кампазітар схіляліся да адкрытай ілюстрацыі эпізодаў, напрыклад, паказваючы вызваленне прысуджаных да пакарання смерцю падпольшчыкаў або ўзнаўляючы сцэны нашэсця акупантаў ў Адэсу... Аперэта, на нашу думку, не мае магчымасці дакументальным паказам канкурыраваць з кіно. І рэжысёр — заслужаны артыст УССР А. Барсегян — ставіць то нешта аратарыяльнае, то раптам звяртаецца да збітых прыёмаў. Атрымліваецца штучна, на сцэне пануе статыка. Для аперэты ўсё гэта — чужое. Мабыць, рэжысёр на гэты раз не скарыстаў свайго права на «выкрэсліванне» яўна не аперэтачных старонак лібрэта... Масавыя сцэны атрымаліся значна ніжэй таго, на што здольны калектыў кіяўлян.

Больш цікава вырашаны тэатрам сцэны, дзе драматургічны матэрыял дазваляў «разгарнуцца» мастацтву музычнай камедыі, — такімі сталі эпізоды з удзелам прадстаўнікоў так званай «пятай калоны», з румынскімі салдатамі, з каларытнымі фігурамі рынчных гандлярак або наведвальнікаў рэстарана. Нават нешта знаёмае нам па аперэтах мінулых гадоў успрымаецца як смела абноўленае артыстамі і рэжысурай. Праўда, карціну рынка крыху псуе занадта сонечнае асвятленне, што з мастацкага пункту гледжання не адпавядае зместу драматычных падзей. Можа, мая заўвага і спрэчная, але я перакананы, што тут мастак пралічыўся.

З вялікай удзячнасцю можна гаварыць пра музычнае вырашэнне спектакля кіеўскіх гасцей. У тэатры добра спяваюць амаль усе выканаўцы. Большасць з іх не толькі інтанацыйна чыста, рытмічна дакладна і ясна па дыкцыі выконваюць вакальныя партыі, але і лёгка, непасрэдна пераходзяць ад спявання да гаворкі і наадварот.

Пра вышыню музычнага ўзроўню калектыву Кіеўскага тэатра сведчыць таксама яркае, поўнае гучанне аркестра (дырыжор — заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР Э. Хінкіс), асабліва яго духавых груп, тэмпераментнае і строга адпаведнае партытуры выкананне сольных эпізодаў, пругкасць акампанементу. Паўнагучны, прыгожы па тэмбрах хор (хормайстар — К. Казерацкая). У вырашэнні танцавальных нумароў (балетмайстар — заслужаны артыст УССР Б. Таіраў), асабліва танца маракоў, танца адэскіх біндзюжнікаў хацелася б бачыць менш «балета» і больш характэрнасці, г. зн., каб яны ішлі ад жыцця, побыту.

Аперэта Сандлера — твор, у якім занята больш 20 выканаўцаў, і ў спектаклі кіяўлян усе яны выглядаюць вельмі цікава. Пачнём з тых чатырох сяброў і сяброўак, вакол якіх разгортваюцца ўсе падзеі аперэты. Заслужаная артыстка УССР В. Чэмена выконвае ў спектаклі ролю падпольшчыцы — артысткі Марыі, што яшчэ з дзіцячых гадоў сябруе з марскім афіцэрам Сяргеем. Цяпер ён — савецкі разведчык у варожым тыле. Гераіня Чэмены сцэнічна вельмі прывабная, яна лагічная ва ўзаемаадносінах з шэфам гестапа Гофмаерам. Выдатна выконвае артыстка «Аве Марыя», з тэкстам якой звязана перадача інструкцыі хлопчыку, які «засалоджвае» ігрой на скрыпцы слых Гофмаера.

Партнёр В. Чэмены — заслужаны артыст УССР Ю. Бурых (Сяргей) асабліва ўдала выконвае сваю ролю ў эпізодзе, дзе разведчык сустракаецца з гестапаўцам у рэстаране.

Другая пара з вуліцы Жанны — саніструктар Каця (заслужаная артыстка УССР Л. Запарожцава) і марскі афіцэр Генадзь (артыст В. Быкаў) таксама закаханыя. Але Генадзь — баязлівец, ён здраджвае, і Каця забівае таго, каго так кахала. Тут зноў трэба сказаць, што і гэтыя артысты не толькі высока прафесійна валодаюць вакалам, але і пераканаўчыя ў паводзінах, нідзе не трацяць пачуцця мастацкай праўды, ствараюць яркія вобразы.

Вельмі складаную партыю падпольшчыка Андрэя выконвае ў спектаклі заслужаны артыст УССР М. Блашчук. Яго герой прымушаны маскіравацца пад старасту рынка, пад цырульніка мс'е Стасіка, што дапушчаны нават да самай асобы Гофмаера. Сцэны, дзе партнёрам М. Блашчука выступае выдатны артыст Д. Шаўцоў — па майстэрстве самыя яркія ва ўсім спектаклі.

Злавеснае аблічча шпіёнкі і гестапаўкі Эвеліны з бляскам раскрывае заслужаная артыстка УССР Е. Мамыкіна. Ярка гратэскавыя рысы для ролі каралевы Румыніі знаходзіць заслужаная артыстка УССР Т. Цімошка. Выдатным шаржам на фашысцкіх стаўленікаў з'яўляюцца вобразы гарадскога галавы Пінці і яго жонкі ў выкананні артыстаў З. Вольскага і Н. Ляпінай. Мякка камедыйны румынскі салдат Георгій у выкананні Р. Пахвалы. Трапнымі мазкамі малююць вобразы гандлярак — мадам Чырус і Перапяліцы — народная артыстка УССР В. Навінская і М. Кацялінец...

У дэкаратыўным афармленні, зробленым заслужаным дзеячом мастацтваў РСФСР М. Вінаградавым, моцнае ўражанне пакідаюць абрысы славутай Адэсы, горада з выразным і непаўторным архітэктурным абліччам. Дасягнута гэта мастаком вельмі эканомнымі сродкамі і сапраўды па-тэатральнаму. Пляцоўка зручна пабудавана для рэжысёрскіх мізансцэн і размяшчэння хору і балета.

Я назваў не ўсіх выканаўцаў у спектаклі, хоць і тыя, хто не названы — таксама ўваходзяць у зладжаны ансамбль таленавітай аперэты з Кіева. Кіеўскі тэатр шмат робіць для развіцця папулярнага музычнага жанру, для ўзбагачэння яго вобразамі сучаснасці, для ўвасаблення на сваёй сцэне твораў савецкіх кампазітараў.

І. НІСНЕВІЧ.

НАС НЕЗДАРМА ПРАЗВАЛІ ЦВЁРДАКАМЕННЫМІ...

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

Ленін падышоў да ложка, памацаў прасціны і, ведаючы, што Горкі не любіў, каб турбаваліся пра стан яго здароўя, напаўголаса сказаў мне:

— Прасціны ж зусім сырыя, трэба іх прасушыць, хаця б перад гэтым дурацкім камінам. Закашляе ў нас Аляксей Максімавіч, а гэта нікуды не варта!

Здзіўляючы чулай здалася мне гэтая мілая клапатлівасць! Потым я неаднаразова мела магчымасць упэўніцца ў тым, з якой увагай Ленін ставіўся да людзей, асабліва да таварышаў, як ён усё бачыў, усё прыкмячаў і нічога не забываў. Калі Ленін пайшоў, Горкі доўга хадзіў па няўтульным пакоі ад акна да дзвярэй, ля газавага каміна, круціў і пакусваў па звычцы канцы вусоў, а потым ціха і задуменна сказаў:

— Здзіўляючы чалавек!

...У Лондане Ленін паабяцаў Горкаму прыехаць на Капры пасля таго, як будуць закончаны справы на з'ездзе...»

І вось Аляксей Максімавіч зноў вяртаецца да лонданскай размовы, зноў запрашае Уладзіміра Ільіча да сябе на Капры. Добра было б зараз выбрацца з гэтай няўтульнай і халоднай Жэневы, пабачыцца з цудоўным чалавекам — Горкім, пагутарыць з ім, паслухаць... Прыгожа расказвае Аляксей Максімавіч. Адно слова — вялікі мастак.

Неяк у Лондане У. І. Леніну давялося пачуць ад Горкага расказ пра сустрэчы з нямецкімі сацыял-дэмакратамі: Бебелем, Кауцкім... Толькі ён, Горкі, можа ў такіх камічных фарбах апісаць сваё ўражанне ад гэтых людзей. Уладзімір Ільіч смяяўся да слёз, калі Аляксей Максімавіч падрабязна расказваў пра выпадак, які здарыўся аднойчы ў час вячэры ў Бебеля. Уладзіміру Ільічу нават здалося, што ён, вось у гэтым халодным пакоі, чуе характэрны горкаўскі голас:

— Разумееце, сяджу я гэта за вялізным сталом, насупраць мяне жонка Бебеля, такая бабулька сівая, невялічкага росту, і горача размаўляе з нейкім тоўстым панам. Зацікавіла мяне іх гутарка. Відаць, думаю, важныя палітычныя праблемы абмяркоўваюць. А па-нямецку не разумею. Звяртаюся да Марыі Фёдараўны: калі ласка, растлумач мне, што гэта так горача даводзіць жонка Бебеля свайму суседу. Марыя Фёдараўна паціхеньку перакладае. Аказалася, размова ішла пра куранят. У той дзень ёй вельмі пашчасціла — купіла яна па дзяшоўцы двух куранят для свайго Аўгуста. Ад здзіўлення я цяжка ўздыхнуў і, відаць, вельмі гучна крэкнуў, што гаспадар дома Аўгуст Бебель нават спужаўся...

Яны сустрэнуцца. Уладзімір Ільіч прыедзе на Капры і будзе зноў слухаць уважліва, як толькі ён умеў слухаць, расказы Горкага.

Тады Аляксей Максімавіч раскажа Леніну пра Ніжні-Ноўгарад, пра Волгу, пра сваё дзяцінства, юнацтва, пра свае вандраванні па Русі...

Уладзімір Ільіч неяк скажа яму:

— Напісаць бы вам пра ўсё гэта, бацечка, трэба! Надзвычайна павучальна ўсё гэта, надзвычайна...

А Горкі, саромеючыся, адкажа:

— Напішу... Калі-небудзь...

Ён напісаў... І зараз мы маем магчымасць чытаць цудоўнейшую аўтабіяграфічную трылогію А. М. Горкага — «Дзяцінства», «У людзях», «Мае універсітэты», якую напісаў, дзякуючы падтрымцы Уладзіміра Ільіча. Бо, як сведчаць горкаўскія архівы, Аляксей Максімавіч да гэтай размовы некалькі разоў спрабаваў пісаць сваю мастацкую аўтабіяграфію. Але ўпэўненасці, што гэта патрэбна людзям, не было. Пасля размовы з Уладзімірам Ільічом такая ўпэўненасць з'явілася.

Але гэта адбылося пазней, а тады, 15 студзеня 1908 года, Уладзімір Ільіч напісаў А. М. Горкаму пісьмо, у якім былі наступныя радкі:

«Дарагія А[ляксей] М[аксімавіч] і М[арыя] Ф[ёдараўна]!

Атрымаў сёння Ваш экспрэс. Надзвычай спакушальна, чорт пабяры, забрацца да Вас на Капры! Так Вы гэта добра распісалі, што далібог збяруся абавязкова і жонку пастараюся з сабою выцягнуць. Толькі вось наконт тэрміна яшчэ не ведаю: цяпер нельга не заняцца «Пролетарием» і трэба арганізаваць яго, наладзіць работу ў што б там ні стала. Гэта зойме месяц-другі, minimum. А зрабіць гэта неабходна. Да вясны ж закацімся піць белае капрыйскае віно і глядзець Неапаль і гутарыць з Вамі...»

У той час усе свае сілы, намаганні Уладзімір Ільіч канцэнтруе на галоўным: хутчэй узнавіць выпуск газеты «Пролетарий». Нарэшце, 26 лютага 1908 года, 21 нумар «Пролетария» — першы жэнеўскі нумар пасля рэвалюцыі 1905 года — убачыў свет. У ім быў змешчаны артыкул Леніна, у якім ён пісаў:

«Мы ўмелі доўгія гады працаваць перад рэвалюцыяй. Нас нездарма празвалі цвёрдакаменнымі. Сацыял-дэмакраты склалі пралетарскую партыю, якая не падзе духам ад няўдачы першага ваеннага націску, не страціць галавы, не захопіцца авантурамі. Гэта партыя ідзе да сацыялізма... І гэта пралетарская партыя ідзе да перамогі».

УДЗЕЛЬНІЧАЙЦЕ Ў КОНКУРСЕ

Усесаюзны конкурс на лепшыя аднаактовыя п'есы вырашылі правесці ў 1969—1970 гадах сакратарыят ВЦСПС і Саюз пісьменнікаў СССР. Мэта конкурсу — стварыць арыгінальныя творы пра рабочы клас, гераічную працу савецкага чалавека, прыгажосць і духоўнае багацце нашага сучасніка, дружбу народаў і пралетарскі інтэрнацыяналізм. П'есы прызначаюцца для народных драматычных тэатраў прафсаюзаў і калектываў мастацкай самадзейнасці.

У конкурсе могуць прыняць удзел як пісьменнікі, так і самадзейныя аўтары. Яны павінны прадставіць аднаактовыя п'есы, якія раней нідзе не публікаваліся і не выконваліся.

Конкурс праводзіцца ў Маскве ў тры туры. За лепшыя п'есы ўстаноўлены першыя, другія, трэція і заахвочвальныя прэміі.

ТАСС.

Куток калекцыянера

ЛЕНІНСКАМУ ДЭКРЭТУ «АБ ВЫНАХОДНІЦТВАХ» — ПЯЦЬДЗЕСЯТ ГАДОЎ

На марцы, прысвечанай пяцідзесяцігоддзю Ленінскага дэкрэта «Аб вынаходніцтвах», з якога пачалося савецкае вынаходніцтва, мастакі Мікалай Бабін і Георгій Гаўсман намалявалі лазер, прамень якога працягнуты да касмічнага карабля, што ляціць на фоне паверхні Месяца.

Асноўныя колеры мініяцюры — чорны, шэры, чырвоны і серабрысты. Друкаванне — глыбокае. Зубцоўка — рамачная. Памеры па перфарацыі 28 на 40 міліметраў. Намінал — 4 капейкі. Нумар па каталогу — 3805.

СТАГОДДЗЕ ПЕРЫЯДЫЧНАГА ЗАКОНА МЕНДЗЯЛЕЕВА

У гонар стагоддзя з часу адкрыцця геніяльным рускім вучоным Дзмітрыем Мендзялеевым перыядычнага закона хімічных элементаў Міністэрства сувязі СССР выпусціла паштовую марку і арыгінальны паштовы блок.

На мініяцюры — партрэт Мендзялеева, які сядзіць за пісьмовым сталом. Каля стала — колба і рэторта. Злева ўзноўлены з арыгіналу, напісанага рукой вучонага, тры назвы элементаў і іх атамная вага (два з іх прадказаны Мендзялеевым і адкрыты пазней).

Аўтар малюнка — мастак Віктар Піменаў. Па яго малюнку выканы таксама юбілейны мендзялееўскі паштовы блок, які выйшаў адначасова з маркай.

Марка выканана ў карычнева-чырвонай каляровай гаме. Спосаб друкавання — металаграфія з афсетам. Памеры па перфарацыі 37 на 52 міліметры. Папера — мелаваная. Зубцоўка — грабеньчатая. Намінал — 6 капеек. Нумар па каталогу — 3802.

На паштовым блоку ўзноўлены чарнавік першага накіду перыядычнай сістэмы, зробленага рукой Мендзялеева 17 лютага 1869 года. Унізе злева — партрэт вучонага.

Агульны колер блока — палевы. Партрэт на перфараванай марцы ўнутры блока выканаы ў вішнёвым колеры. Намінал — 30 капеек. Спосаб друкавання — спалучэнне афсету і металаў. Памеры па перфарацыі — 75 на 103 міліметры. Папера — мелаваная. Нумар па каталогу — 3803.

ПЕЎЧАЕ ЮБІЛЕЙНАЕ СВЯТА Ў ЭСТОНІІ

У 1869 годзе ў Эстоніі адбылося першае пеўчае свята, якое пазней стала традыцыйным. Сёлета Эстонская ССР адзначае стагоддзе пеўчых свят. У гонар юбілею выпушчана паштовая марка, на якой намалявана эстонская дзяўчына — спявачка ў нацыянальным касцюме. Злева ўнізе — эмблема юбілейнага свята з датамі 1869—1969. Надпісы — на эстонскай і рускай мовах.

Малюнак мініяцюры выканаы эстонскім мастаком Паўлем Лухтэйнам. Колеры — чырвоны і светла-карычневы. Друкаванне — глыбокае. Зубцоўка — грабеньчатая. Намінал — 4 капейкі. Памеры па перфарацыі — 30 на 42 міліметры. Нумар па каталогу — 3801.

ДВАЦЦАЦІГОДДЗЕ СУСВЕТНАГА РУХУ ПРЫХІЛЬНІКАЎ МІРУ

Дваццацігоддзю Сусветнага руху прыхільнікаў міру прысвечана паштовая мініяцюра, выпушчаная Міністэрствам сувязі СССР. Справа на малюнку — фрагмент медаля Савецкага камітэта абароны міру, устаноўленага да 50-годдзя Ленінскага дэкрэту аб міры (рука, якая сціскае сцяг з надпісам «МІР» і аліўкая галінка). У левай частцы малюнка — сілуэты найбольш выдатных будынкаў сталіц розных дзяржаў: крамлёўскай вежы ў Маскве, Эйфелевай вежы ў Парыжы, рымскага Калізея, лонданскага Таўэра, Брандэнбургскіх варот у Берліне, Дзяржаўнага сходу ў Будапешце, Ратушы ў Стакгольме і іншых.

Марка выканана ў спалучэнні блакітнага, цёмна-карычневага і залацістага колераў. Аўтар малюнка — мастак Юрый Касаркаў.

Друкаванне — глыбокае. Зубцоўка — рамачная. Памер па перфарацыі 28 на 40 міліметраў. Намінал — 10 капеек. Нумар па каталогу — 3804.

Людміла КЕЛІМ, (АДН).

Кутон старога Палесся. Фотаэцюд В. ВІЧУЖАНІНА.

ТЭМА ВЫСТАЎКІ — МАСКВА ПУШКІНСКІХ ЧАСОЎ

«Пушкін і Масква» — так называецца новая зала, адкрытая ў Дзяржаўным музеі А. С. Пушкіна ў Маскве ў год святкавання 170-годдзя з дня нараджэння геніяльнага рускага паэта. Зала гэта — ўводная да ўсёй экспазіцыі музея.

Масква — радзіма паэта. Тут ён нарадзіўся, адсюль 12-гадовы Аляксандр Пушкін паехаў з дзядзькам у 1811 годзе паступаць ў Царскасельскі ліцэй. У Маскву паэт вярнуўся ў верасні 1826 года, пасля шасцігадовай высылкі на поўдзень і ў сяло Міхайлаўскае.

У новай зале маскоўскага пушкінскага музея цэнтральнае месца займаюць выказванні вялікага паэта пра Маскву і яе «свет» таго часу, пра часопісы, літаратараў. У зале багата старадаўніх маскоўскіх пейзажаў. У іх ліку прыгожыя гравюры з арыгіналаў Дэлабарта, якія паказваюць нам Маскву да пажару 1812 года, літаграфіі старажытнай сталіцы ў 20-я гады XIX стагоддзя (з арыгіналаў Кадоля), якія цудоўна перадаюць стракатае і кіпучае жыццё старажытнай сталіцы Расіі.

Нядаўна Усесаюзны музей Пушкіна ў Ленінградзе, перадаў у падарунак маскоўскаму пушкінскаму музею «План сталічнага горада Масквы 1825 года». Карту Масквы абрамляюць на плане гравюры, якія паказваюць найбольш значныя вуліцы, плошчы і будынкі горада. Гэты унікальны экспанат займае асобае ганаровае месца ў новай зале.

Святлана АЎЧЫННІКАВА, старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага музея А. С. Пушкіна. (АДН).

Культурнае жыццё за рубяжом

Пабла Няруда — народны паэт

65 гадоў назад, 12 ліпеня 1904 года, у Чылі ў доме доны Росы Нафталі Басуальта дэ Рэйес і дона Хасэ дэль Кармен Маралес нарадзіўся сын. Яго назвалі Рыкарда. У свой час, як і ўсе дзеці, маленькі Рыкарда пайшоў у школу. Было ў гэтым хлопчыку нешта такое, што вылучала яго з іншых дзяцей. Гуляючы, ён мог раптам спыніцца і доўга ўслухоўвацца ў спевы птушак, мог гадзінамі разглядаць кветку, радуючыся цуду жыцця. А калі на ўроках красамоўства выкладчык папрасіў вучняў напісаць верш на зададзеную тэму, юны Рыкарда зрабіў гэта хутчэй і лепш за ўсіх.

Калі Рыкарда перайшоў у пяты клас ліцэя, у яго жыцці адбылася важная падзея: дырэктарам ліцэя становіцца паэтэса Люсія Гадой, якая стала пасля вядомай усяму свету пад імем Габрыэлы Містраль. Люсія Гадой звярнула ўвагу на таленавітага хлопчыка. Яна часта запрашала яго да сябе ў кабінет, гадзінамі чытала яму свае вершы і вершы вядомых паэтаў. Менавіта яна ўпершыню пазнаёміла хлопчыка з кнігамі рускіх пісьменнікаў. «Я ніколі не забуду, — пісаў паэт праз многа гадоў, — начэй ліхаманкавага чытання пра перажыванні князя Мышкіна або зменлівасці лёсу Фамы Гардзеева». Гутаркі з Габрыэлай Містраль абудзілі ў Рыкарда любоў да паэзіі: з гэтага часу хлопчык не расстаецца з тоўстым сшыткам, куды старанна заносіць усё новыя і новыя вершы. Дарэмна дон Хасэ спрабаваў адгаварыць сына ад бескарыснага, на яго думку, занятку, стараючыся прывіць Рыкарда любоў да «больш сур'ёзнай справы». Дарэмна з яго пасмейваліся браты і сёстры. Нічога не дапамагала, хлопчык настойліва пісаў вершы. І толькі, калі 16-гадовы юнак стаў пераможцам літаратурнага конкурсу ў ліцэі Цемука, усе, у тым ліку і яго бацька, прызналі за юным паэтам права займацца паэзіяй. Дзень 28 лістапада 1920 года, калі Рыкарда Нафталі Рэйес атрымаў першую у сваім жыцці літаратурную прэмію, становіцца рашаючым у яго жыцці. У гэты дзень нарадзіўся паэт, якому суджана было праславіць сваю краіну. У гэты дзень ён выбірае сабе псеўданім, з якім не расстаецца і па сёння. З гэтага часу няма больш Рыкарда Нафталі, а ёсць паэт Пабла Няруда.

Чаму Няруда?

У час вучобы ў ліцэі ён зачытваўся вершамі чэшскага паэта Яна Няруды. Юнаку імпанавала палымянасць яго твораў, свабодалюбівыя матывы яго лірыкі. Пабла лічыў, што сапраўдны паэт павінен змагацца за прыгнечаных, памагаць ім дабівацца свабоды, выкрываць усё дрэннае на зямлі. Ён павінен апяваць простых людзей і любоў да іх, як гэта рабіў у сваёй паэзіі Ян Няруда. Менавіта таму пры выбары псеўданіма юнак доўга не вагаўся. Пабла Няруда аказаўся дастойным свайго імя. З таго часу мінула каля 50 гадоў, але ні разу голас паэта не задрыжаў, ні разу ліра Няруды яму не здрадзіла.

Цяпер Пабла Няруда — сусветна вядомы паэт, лаўрэат шматлікіх прэмій як нацыянальных, так і міжнародных. Няруда — член дзесятка акадэмій. Ён — лаўрэат Міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі».

Загаварыце з любым чылійцам — у Сант'яга або Вальпараіса, на радзіме паэта ў Парале або далёка на поўначы ў Арыцы — ўсюды, як толькі вы назавеце імя Няруды вочы чылійцаў цяплеюць, твары святлеюць, і яны, усміхаючыся, з нейкай пяшчотай гавораць: «Наш Пабла».

Так, Няруда — плоць ад плоці паэт народа. Няруда немагчымы без народа, бо тэмы ўсіх сваіх твораў ён чэрпае ў яго жыцці. Народу ён прысвяціў лепшыя свае вершы. Яго цікавіць усё — і адозва інтэлігенцыі ў абарону патрыётаў, і арганізацыя выстаўкі прагрэсіўнага мастака, і выкананне просьбы наведвальніка-селяніна.

Імкненне памагчы барацьбітам за свабоду прывяло Няруду ў Іспанію, дзе ён выступіў на баку рэспубліканцаў. У Парыжы паэт дапамагаў палітычным эмігрантам з франкісцкай Іспаніі. У суровыя гады другой сусветнай вайны Няруда піша сваю славутую оду абаронцам Сталінграда, а калі вестка аб разгроме фашысцкіх ордаў на Волзе дайшла да Мексікі, дзе ў гэты час быў паэт, Няруда сам расклеіў па ўсім Мехіка свае вершы, якія праслаўлялі перамогу Савецкай Арміі.

У ліпені 1945 года Пабла Няруда ўступіў у Камуністычную партыю Чылі. Шахцёры Чылі абралі яго сваім прадстаўніком у сенат. Праўда, камуніст Няруда нядоўга быў сенатарам. Прэзідэнт Відэла, які прыйшоў да ўлады, забараняе кампартыю. 6 студзеня 1948 года паэт публічна выступіў з абвінавачаннем прэзідэнта ў здрадзе радзіме і дэмакратыі. Чылійскія ўлады аддалі распараджэнне аб яго арышце. Больш года хаваўся ён ад шпікоў Відэлы. За гэты час, паводле яго прызнання, Няруда змяніў «сорак розных месц» і ўсюды знаходзіў прытулак. І цяпер камуніст і паэт Няруда вядзе палітычную барацьбу.

Няруда піша не толькі вершы. Зусім нядаўна ў адным з тэатраў Сант'яга з поспехам прайшла яго п'еса «Узлёт і пагібель Хоакіна Мурыеты», прысвечаная працоўнаму народу Чылі. Ва ўсіх творах Няруды адчуваецца вялікі талент; усе яны гучаць палымяна, пераканаўча, праўдзіва.

Вершы Пабла Няруды, гэтага паэта-трыбуна, добра ведаюць у нашай краіне, і лік прыхільнікаў яго таленту няспынна расце.

А. МЯДЗВЕДЗЕНКА, карэспандэнт ТАСС.

Сант'яга.

Падзеі. Факты. Навіны

□ У Літаратурным музеі Якуба Коласа адкрылася выстаўка «Ленін заўсёды з намі», прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння вялікага правадыра. Наведвальнікі музея з цікавасцю знаёмяцца з творамі народнага песняра, прысвечанымі Ільічу, партыі і Радзіме.

М. БАЗАРЭВІЧ.

□ У вёсках Жораўка, Азярное, Ракавішчы, Заельная і іншых населішчах Любанскага раёна працуюць 19 бібліятэк-перасовак. Іх камплектуе раённая бібліятэка. Усе перасоўкі папоўніліся зараз творамі У. І. Леніна і літаратурай пра яго жыццё і рэвалюцыйную дзейнасць, пра паплечнікаў Ільіча.

Бібліятэка-перасоўка ў вёсцы Жораўка, якой загадвае калгаснік Я. Пыж, абслугоўвае 60 чытачоў.

А. ПЕРАПЯЛІЦА.

□ Славіцца спевакамі і музыкантамі калгас «Малады ленінец» Акцябрскага раёна. Артысты-аматары часта выступаюць з канцэртамі. Дваццаць год назад у самадзейны калектыў прыйшоў калгаснік Сцяпан Антонавіч Корбут. Яго ігра на скрыпцы прыносіць слухачам вялікую радасць. За майстэрскае выкананне народных танцаў і песень Сцяпан Антонавіч на раённым і абласных аглядах неаднаразова адзначаўся граматамі і дыпломамі.

В. РУСЫ.

У РЭДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Дазвольце праз Вашу газету падзякаваць усім арганізацыям, установам і таварышам, якія выказалі нам спачуванне ў сувязі са смерцю Міхайлы Аляксандравіча Грамыкі.

Сям'я ГРАМЫКІ.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

15 ліпеня

Першая праграма 10-00 — навіны (М). 10-15 — выстаўка для дзяцей. «Выстаўка Бураціна» (М). 10-45 — «У. І. Ленін аб сацыял-дэмакратыі» (М). 11-15 — канцэрт лаўрэатаў Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва (М). 12-15 — для школьнікаў. «Будзь моцным, будзь спрытным». Перадача з Львова. 16-55 — праграма перадач. 17-00 — навіны (М). 17-15 — «Моцарт... Георг Отс». Фільм-канцэрт. 17-45 — да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. «У адзінай сям'і». Перадача пятая. Беларуска-туркменскія літаратурныя і культурныя сувязі. 18-30 — «Панарама навін». 19-00 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 19.30 — праграма каляровага тэлебачання. Кубак СССР па футболе. Чвэрць фіналу, «Тарпеда» (Масква) — «Суднабудаўнік» (Нікалаеў). У перапынку — навіны (М). 21-15 — «Тэлеаб'ектыў на сельскай будоўлі». Перадача чацвёртая. На будаўнічай пляцоўцы калгаса «Прагрэс» Гродзенскага раёна. 21-40 — «Панарама навін». 21-55 — «Наталенне смагі». Мастацкі фільм. Першая серыя. 23-15 — навіны.

Другая праграма 17-15 — «Аб'ектыў». Перадача з Казані. 18-30 — «Маршрутамі пяцігодкі». Перадача з Харкава. 21-15 — «Аднаўленне Блендамежа». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М).

16 ліпеня

Першая праграма 10-00 — навіны (М). 10-15 — для школьнікаў. «Жаваранак» (М). 10-45 — «Радавы сацыялізма». Тэленарыс (М). 11-15 — «Карусель». Тэлевізійны агляд (М). 12-00 — для школьнікаў. «Табе, юнацтва!» Перадача з Вільнюса. 16-45 — праграма перадач. 16-50 — навіны (М). 17-00 — да 25-годдзя Польскай Народнай Рэспублікі. «Польшча індустрыяльная». Рэпартаж (М). 17-30 — «Трэці семестр». Перадача другая. Будаўнічы атрад Мінскага педінстытута імя М. Горкага. 18-00 — «Панарама навін». 18-30 — «Па ленінскіх мясцінах» (М). 19-15 — Дні культуры Польскай Народнай Рэспублікі ў СССР. «Стаўка, большая за жыццё». Тэлевізійны шматсерыйны мастацкі фільм. 9-я серыя (М). 20-10 — «Адважнае сэрца». Тэленарыс (М). 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — «Дывертысмент і крыху фантазіі». Прэм'ера музычнага фільма Беларускага тэлебачання. 22-00 — «Панарама навін». Уключэнне Брэста. 22-15 — на VI Міжнародным кінафестывалі ў Маскве. «Акцёры — удзельнікі і госці кінафестывалю» (М). 23-15 — навіны. 23-25 — дзённік Усебеларускай спартакіяды прафсаюзаў.

Другая праграма 17-30 — праграма каляровага тэлебачання. Перадача з Кіева. 18-30 — у свеце навукі і тэхнікі. «Тварам да агню». Навукова-папулярны фільм. 19-20 — нашы госці — артысты Кіеўскага дзяржаўнага тэатра аперэты. 21-15 — «Зарапад». Перадача з Сафіі.

17 ліпеня

Першая праграма 10-00 — навіны (М). 10-15 — «Па ленінскіх мясцінах» (М). 10-45 — для школьнікаў. С. Міхалкоў. «Смех і слёзы». Тэлевізійны спектакль (М). 12-15 — Дні культуры Польскай Народнай Рэспублікі ў СССР. Рэпартаж (М). 16-45 — праграма перадач. 16-50 — навіны (М). 17-00 — Дні культуры Польскай Народнай Рэспублікі ў СССР. «Савецка-польская дружба». Перадача з Вільнюса. 17-30 — праграма каляровага тэлебачання. На VI Міжнародным кінафестывалі ў Маскве (М). 19-00 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 19-30 — кубак СССР па футболе. Чвэрць фіналу. ЦСКА — «Дынама» (Кіеў) (М). У перапынку — «Панарама навін». 22-00 — «Наталенне смагі». Мастацкі фільм. Другая серыя. 22-55 — «Панарама навін».

Другая праграма 19-10 — па вашых просьбах. «Калі дарагі табе твой дом». Мастацка-публіцыстычны фільм. 20-30 — «На зямлі беларускай». Тэленарыс аб знаходжанні ў Беларусі членаў дыпламатычнага корпуса. 21-00 — «Мы ідзем у цырк». Фільм-канцэрт. 22.00 — Р. Рэбан. «Фургон». Тэлевізійны спектакль (М). 22-45 — «Старонкі музычнага календара». І. Гайдн (М). 23-15 — навіны.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Індэкс 63856 АТ 17122